

Teória intersubjektívne vnímanej hodnoty peňazí

Matúš Pošvanc, 24.4. 2018. Text si môžete stiahnuť aj ako PDF.

Vo viacerých predchádzajúcich prácach zameraných na problematiku peňazí ([tu](#), [tu](#), [tu](#), a [tu](#)) som upozorňoval na logické a následne dedukčné problémy Rakúskej ekonomickej školy v monetárnej oblasti. V [ostatnej práci](#) som preukázal, že peniazmi sa zlato stalo preto, lebo najlepšie reflektovalo úrokovú mieru, resp. najviac znižovalo spread dlhovej výmeny. Zužovanie spreadu dlhovej výmeny je však odpoveďou na to, prečo sa stalo peniazmi zlato a nie voda, resp. prečo nemôže byť peniazmi Bitcoin. Argument užšieho spreadu však nevysvetľuje *prečo je* vôbec nejaký statok považovaný za peniaze. Preukázať to, bude cieľom tejto práce.

1. Definovanie problému: Misesove vysvetlenie kúpnej sily peňazí

Z ekonomického hľadiska je nevyhnutné vysvetliť prečo majú peniaze kúpnu silu, resp. tzv. výmennú hodnotu na trhu. Pri iných statkoch vysvetľujeme ich užitočnosť na základe teórie marginálnej užitočnosti. A keďže je platná, je ju nutné uplatniť i na peniaze. Avšak vysvetliť, že ľudia uplatňujú marginálnu užitočnosť voči peniazom, pretože peniaze majú svoju kúpnu silu, je argument v kruhu (tzv. *petito principii error*). Mises si problém uvedomoval, píše (bold pridaný):

*By "the objective exchange value of money" we are accordingly to understand the possibility of obtaining a certain quantity of other economic goods in exchange for a given quantity of money; and by "the price of money" this actual quantity of other goods. It is possible to express the exchange value of a unit of money in units of any other commodity and speak of the commodity price of money; ... In the theory of the value of commodities it is not necessary at first to pay any attention to objective exchange value. In this theory, all phenomena of value and price determination can be explained with subjective use-value as the starting point. **It is otherwise in the theory of the value of money; for since money, in contrast to other goods, can fulfill its economic function only if it possesses objective exchange value, an investigation into its subjective value demands an investigation first into this objective exchange value**¹.*

Problém argumentu v kruhu vzniká z toho, že to vyzerá, že peniaze sú zvláštna trieda statku, po ktorom nie je dopyt odvodený od toho, ako ho zaraďujú subjekty na svoju preferenčnú škálu, ale od toho, že má svoju univerzálnu kúpnu silu = je univerzálne vymeniteľný, ipso facto je to jeho cena ako taká vyjadrená v iných statkoch, ktorá určuje po ňom dopyt, na základe čoho ho zaraďujú subjekty na svoju hodnotovú škálu. Pri všetkých ostatných statkoch ich cenu odvodzujeme od toho, ako ich požadujeme (zaraďujeme na preferenčnú škálu) v kontexte uspokojenia nejakých našich potrieb. Klasické vnímanie peňazí je však také, že ich chceme len preto, aby sme ich vymenili za statky, ktoré uspokojujú naše potreby. Rothbard k tomu v nadväznosti na Misesa píše (bold pridaný):

---

¹ Mises, L. The Theory of Money and Credit. Sekcia II.7.11-12 WWW DOCUMENT
<<http://www.econlib.org/library/Mises/msT3.html>>

*“To put it in another way: **without a price, or an objective exchange-value, any other good would be snapped up as a welcome free gift; but money, without a price, would not be used at all, since its entire use consists in its command of other goods on the market. The sole use of money is to be exchange for goods, and if it had no price and therefore no exchange-value, it could not be exchanged and would no longer be used**”.*²

Problém tradičného vysvetlenia objektívnej výmennej schopnosti peňazí tým istým spôsobom ako je vysvetľovaná pri iných statkoch má ďalej vyplývať z toho, že *peniaze nie sú konzumované, čím ich subjektívna a objektívna úžitková hodnota splýva a zhoduje sa s ich objektívnou výmennou hodnotou.*

Vo všeobecnosti sa akceptuje to, že tento problém vyriešil Mises uplatnením tzv. regresného teorému³. Je nutné konštatovať (pozri tiež moju detailnú [kritiku regresného teorému](#)), že Mises tento problém svojim regresným teorémom nevyriešil. Jeho argumentácia ostáva naďalej buď argumentom v kruhu alebo je nutné konštatovať, že hodnotovo objektivizuje statok peniaze. Vzhľadom na to, že argument v kruhu nepripustil, zostáva jeho vysvetlenie pripísania objektívnej výmennej schopnosti peňazí založené na objektivizme.

Z niektorých diskusií, ktoré som k téme sporadicky absolvoval, mi vyplýva, že je pre niektorých kolegov náročnejšie identifikovať tento problém, ktorý explicitne vidím a kde dokonca poukazujem u Misesa a jeho nasledovníkov na použitie objektivizmu⁴. Pre možnosť lepšieho vysvetlenia môže slúžiť text Jána Maška, ktorý odporučil na FCB kolega Jozef Tětek, na ktorom vieme preukázať chyby Misesovcov. Mašek hutne a zrozumiteľne k celej problematike píše (bol pridaný, prosím pozorne prečítať)⁵:

*„Hodnotu jakéhokoliv statku lze dělit na hodnotu užití (use value) a směnnou hodnotu (exchange value), viz výše. Hodnota je dále potom objektivní nebo subjektivní. .... Objektivní hodnota užití spočívá v tom, na co lze objektivně nějakou věc využít. Z prasete lze získat jitrnice, ze semínek lze objektivně vypěstovat jahody. ... Subjektivní hodnota užití potom spočívá v tom, nakolik si člověk cení objektivní hodnoty oné věci. Pro milovníka masa tedy bude mít prase pravděpodobně větší užitnou hodnotu než semínka, pro vegetariána naopak. **Objektivní směnná hodnota je odvozena z toho, že danou věc lze směnit.** Na trhu lze směnit prase za mnoho kilogramů semínek. Objektivní směnné hodnotě se také říká kupní síla. Subjektivní směnná hodnota je odvislá od toho, jak člověk dokáže odhadnout objektivní směnnou hodnotu. Celkový hodnotový žebříček potom ovlivňují dohromady subjektivní užitná hodnota a subjektivní směnná hodnota. ... **Pro všechny statky kromě peněz je subjektivní užitná hodnota v ekonomii***

---

² Rothbard, M: *Man, Economy and State*. str. 765. WWW DOCUMENT
<https://mises.org/sites/default/files/Man,%20Economy,%20and%20State,%20with%20Power%20and%20Market_2.pdf>

³ Pre krátke vysvetlenie pozri napr. v Murphy, R.P.: *The Origin of Money and Its Value*. WWW DOCUMENT
<<https://mises.org/library/origin-money-and-its-value>>

⁴ Rovnako platí, že neplatná premisa, následne spôsobuje rozvrat v celom dedukčnom systéme Rakúskej školy súvisiacej s teóriou peňazí, bankovníctva a hospodárskeho cyklu.

⁵ Mašek, J. *Rakouská teorie hospodářských cyklů*. Kapitola 3.: Nepřímá směna a peníze. WWW DOCUMENT
<https://www.mises.cz/literatura/rakouska-teorie-hospodarskych-cyklu-3-nepriima-smena-a-penize-236.kapitola>

externě daná a dále ji neanalyzujeme. Je taková, jaká je. Peníze ale žádnou objektivní ani subjektivní užitnou hodnotu nemají, mají jen objektivní a subjektivní směnnou hodnotu (pokud abstrahujeme od použití peněžní komodity na nepeněžní účely jako například zlato ve výrobě elektroniky). Vysvětlit objektivní užitnou hodnotu například pšenice je úkolem pro přírodní vědy. Subjektivní užitnou hodnotu nepeněžních statků může vysvětlit psychologie. Směnnou hodnotu, objektivní i subjektivní, všech statků vysvětluje ekonomie, ale u nepeněžních statků ji nakonec odvozuje od užitné hodnoty. Jak jsme si ale řekli, peníze užitnou hodnotu nemají a z pohledu člověka mají peníze jen subjektivní směnnou hodnotu. ... Vezměme si příklad, kdy farmář Alois prodá deset litrů svého mléka za 100 korun. Ze standardní teorie hodnoty vyplývá, že je to proto, že 100 korun má výše na svém žebříčku hodnot než 10 litrů mléka. To platí i pro peníze, ale zde se nemůžeme zastavit. Proč má 100 korun výše, když je nemůže sníst ani jinak spotřebovat? Dejme tomu, že situace je na trhu taková, že 100 korun může vyměnit za slepici, která je výše na jeho žebříčku hodnot než posledních 10 litrů mléka. Neboli objektivní směnná hodnota 100 korun je taková, že za ně lze pořídit jednu slepici. Jak ale Alois ví, že za 100 korun lze získat slepici? ... Alois stokoruně přisuzuje subjektivní směnnou hodnotu, protože ví, že její objektivní směnná hodnota je schopnost pořídit slepici. Zde se ale zdá, že se pohybujeme v kruhu. Objektivní směnná hodnota (Alois udělá obchod s mlékem za peníze) závisí na subjektivní směnné hodnotě a ta zase zpátky na objektivní směnné hodnotě (100 korun pořídí slepici). Vypadá to, že kupní sílu peněz (objektivní směnnou hodnotu) vysvětlujeme poukazem na kupní sílu peněz. ... Mises ale přinesl řešení tohoto problému. Hodnocení totiž probíhá v různém čase. ... Neboli dnešní kupní síla (dnešní objektivní směnná hodnota) závisí na očekávání budoucí kupní síly (subjektivní směnná hodnota), což zase závisí na pozorované kupní síle v minulosti (minulá objektivní směnná hodnota). To ale představuje další problém: pokud dnešní kupní síla závisí na včerejší, ta zase na předvčerejší, kde se to zastaví? Nejde o nekonečnou regresi? Mises ale přišel s tím, že regrese není nekonečná, neboť se zastaví v momentě, kdy peněžní komodita byla poprvé použita v nepřímé směně.“

Statkom teda pripisujeme užitkovú hodnotu (tzv. *use value*) a výmennú hodnotu (tzv. *exchange value*). Statok, napr. soľ, zlato, kožušina, dobytok, má určité objektivne – prírodou dané – chemicko-fyzikálne vlastnosti, ktoré sú subjektom/ľuďmi reflektované a na základe danej reflexie (nazretí, zistení, objavení toho, na čo statok použiť) ich subjekt zaraďuje na svoju hodnotovú škálu už podľa toho, ako ten-ktorý statok uspokojuje jeho subjektivne vnímané potreby (*use value*). Vymeniteľnosť statkov (*exchange value*) má byť odvodená od toho, či statky na základe svojich prírodou daných vlastností (*use value*), dokážu uspokojovať potreby iných. Peniaze sú však statok, ku ktorému je nutné pristupovať inak. Nepripisujeme mu explicitne žiadnu užitkovú hodnotu tak, ako iným komoditám. Peniaze máme preto, aby sme ich len vymenili za iné statky. Pamätajme, že objektivna výmennú schopnosť všetkých ostatných statkov sa odvodzuje od toho, ako ich subjekty inverzne preferujú na základe ich nahliadnutých objektivnych vlastností. Pri peniazoch je však objektivna výmenná schopnosť

odvodzovaná od predchádzajúcej výmennej schopnosti. Do kedy? Na základe *regresného teorému* až do stavu, keď ľudia daný statok preferovali na základe jeho nahliadnutých objektívnych vlastností (*use value*). Lenže pár viet dozadu Misesovci tvrdia, že pri peniazoch neodvodzujeme ich výmennú schopnosť od úžitkovej hodnoty. Mises regresiou problém vysvetlenia len oddialil, resp. nevysvetľuje, prečo by malo časové hľadisko regresie zmeniť vysvetlenie kúpnej sily peňazí od jeho úžitkovej hodnoty v minulosti. Tak, či onak sa ale nakoniec dostávame do logického rozporu. Buď peniazom pripisujeme ich výmennú schopnosť niekedy v minulosti na základe úžitkovej hodnoty statku, ktorým boli predtým ako sa stali peniazmi, alebo im ju nepripisujeme, lebo sú peniazmi. Obe možnosti nie sú možné. Tento argument je možné podporiť i Mengerovým vysvetlením toho, čo a ako je nutné vnímať pod úžitkovou a výmennou hodnotou. Menger píše (bold pridaný):

It is certain, then, that numerous cases can be observed in the economic life of men in which economic goods have use value and exchange value simultaneously to the economizing individuals possessing them, and that the two forms of value are often of different magnitudes. The question that arises is which of these two magnitudes is, in any given case, the one that determines the economic calculations and actions of men—or, in other words, which of the two forms of value is the economic form of value in the given instance. The solution to this question arises from reflection upon the nature of human economy and upon the nature of value. The leading idea in all the economic activity of men is the fullest possible satisfaction of their needs. If more important satisfactions of an economizing individual are assured by the direct use of a good than by its indirect use, it follows that more important needs of the individual would remain unsatisfied if he were to employ the good in an indirect fashion for the satisfaction of his needs than if he were to employ it directly. There can be no doubt that in this case the use value of the good will be determining in the economic calculations and actions of the economizing individual concerned, and that in the reverse case it will be the exchange value.”⁶

Ako môžeme vidieť Menger v prvej časti citácie síce nabudí dojem, že statok má pre človeka spoločne úžitkovú i výmennú hodnotu naraz⁷. Menger je však ďalej v citovanej časti textu dostatočne explicitný na to, aby sme daný prístup zamietli. Jasne rozlišuje medzi hodnotením statkov na základe *use value* a *exchange value*. Nemalo by nás mýliť, že v prípade, že napr. vlastním jablká kvôli tomu, že ich jem, ale aj kvôli tomu, že ich vymieňam, že im pripisujem aj úžitkovú aj výmennú hodnotu naraz. Nie. To znamená, že vnímam aj ich potenciálnu úžitkovú a aj ich potenciálnu výmennú hodnotu v čase a bude záležať od okolností, ktoré nastanú, ktorá im bude v tom ktorom časovom momente pripísaná. Naraz im pripísaná nikdy nebude. Nemáme teda v rozhodujúcom bode regresie čo odvodzovať od čoho. *Use value* a *exchnage value* sú dva

---

⁶ Menger, K.: Principles of Economics. str.230. WWW DOCUMENT

https://mises.org/system/tdf/Principles%20of%20Economics_5.pdf?file=1&type=document

⁷ Tu sa dá len špekulovať, či práve tento druh chápania pripisovania hodnoty statkom nevedol Misesa k jeho záverom o regresnom teoréme; t.j. keďže sa zdá, že Menger tvrdí, že statok má aj úžitkovú aj výmennú hodnotu, môžeme jednu odvodiť od druhej.

spôsoby uspokojovania vnímaných potrieb subjektu – priamy (*use value*) a nepriamy (*exchnage value*).

Mises a ani jeho nasledovníci si problém spojený s regresným teorémom neuvedomujú⁸. Preto neostáva vyhlásiť iné ako to, že peniaze objektivizujú. Vychádzajú z premisy, že peniaze nemajú žiadnu úžitkovú hodnotu. V rámci nej tvrdia, že vymeniteľnosť peňazí nie je odvodená od toho, ako im subjekty pripisujú úžitkovú hodnotu, ktorá je pri iných statkoch, ktoré vymieňame, odvodená od ich prírodou daných vlastností. Otázka znie, ako teda nadobúdajú peniaze svoju výmennú hodnotu? Mises tvrdí, že na základe anticipácie ich výmennej hodnoty. Ako sa to dá vysvetliť? Dvoma spôsobmi. Prvý je, že anticipujeme výmennú hodnotu napr. na základe viery vo výmennú hodnotu statku. Problém je ten, že sa jedná o *petito principii error*. Argument anticipácie totižto nevyhnutne implikuje, že anticipujeme výmennú hodnotu, ktorú však chceme dokázať. A ako sme si ukázali vyššie, regresia nič nerieši.

Druhá možnosť je hodnotová objektivizácia a vytvorenie špeciálnej kategórie statku. Jedine objektivizáciou sa dá totižto zrealizovať rovnaký argumentačný sled ako pri iných statkoch. Pri ostatných statkoch je vymeniteľnosť odvodená od úžitkovej hodnoty statkov, ktorá je odvodená od ich objektívnych vlastností. Pri peniazoch však vzhľadom na premisu, „peniaze nemajú úžitkovú hodnotu“, nemôžeme vymeniteľnosť odvodiť od úžitkovej hodnoty. Peniazom musíme teda nejako ich vlastnosť pripísať. Ale buď ju nemáme na základe čoho pripísať, čo však nie je merito argumentácie alebo musíme danú vlastnosť predpokladať. Bez toho nevieme vysvetliť, prečo pripisujú peniazom danú vymeniteľnosť v rámci nejakého spoločenstva všetky subjekty naraz. *Peniaze sú totižto spoločenský konštrukt. Nie sú prírodou dané, ako je to v prípade iných statkov a ich vlastností (!)*. Musíme teda len predpokladať, že peniaze vlastnosť vymeniteľnosti majú *per se*, t.j. ako statok ako taký; len tak ju vieme anticipovať. Tým však charakter peňazí – vymeniteľnosť – nevyhnutne objektivizujeme.

Ako vidno stále stojíme pred problémom vysvetlenia kúpnej sily peňazí prostredníctvom subjektívnej teórie hodnoty, aby sme pritom nespadli buď do „pasce objektivizmu“ alebo sa nedopustili *petito principii error*.

2. Výmenná hodnota statkov a jej intersubjektívne vnímanie

Podľa Misesa je objektívna vymeniteľnosť statkov v rozvinutom ekonomickom spoločenstve tou najdôležitejšou hodnotou, ktorá udáva smer spoločenskému ekonomickému daniu. Wieser ju nazýva „*Verkehrswert (alebo hodnota v obchodných transakciách)*“. Bohm-Bawekr o nej tvrdí, že je objektívnym zobrazením vymeniteľnosti statku za určitých okolností za iný statok. Vysvetliť fenomén výmennej hodnoty, je preto pre ekonómiu veľmi podstatným. Konštatovanie existencie výmennej hodnoty je správne. Existuje. To, čo však nie je správane, je jej odvodzovanie od úžitkovej hodnoty. Vyplýva to nevyhnutne z konštatovania Mengera, že

---

⁸ Pozri návrh „záchrany“ regresného teorému, ktorý súvisí s týmto článkom v Pošvanc, M.: *Kritika regresného teorému a rigidnej monetárnej zásoby. Zlato optimálne peniaze*. WWW DOCUMENT <
<http://viagold.sk/kritika-regresneho-teoremu-rigidnej-monetarnej-zasoby-zlato-optimalne-peniaze-aktualizovany-clanok/>>

sa jedná o dva rôzne spôsoby uspokojovania tej istej potreby. Ak sa jedná o dva rôzne spôsoby, nie je možné výmennú hodnotu odvodiť priamo z úžitkovej. Pozrime sa na to ešte raz.

Objektívnu výmennú hodnotu pripisujeme statkom na základe toho, že sú vymeniteľné. Subjektívnu výmennú hodnotu im pripisujeme na základe odhadu ich objektívnej výmennej hodnoty. Ako sme však uviedli vyššie, odhad objektívnej výmennej hodnoty je argument v kruhu, ktorým sa nevysvetľuje priradenie výmennej hodnoty statku. Je jedno, či ho aplikujeme na peniaze alebo na iné statky. Vysvetľujeme totižto ich objektívnu vymeniteľnosť na základe subjektívneho odhadu ich vymeniteľnosti. Tým však nevysvetľujeme princíp vymeniteľnosti (*exchange value*), ale rôznu mieru vymeniteľnosti statkov. To, že subjektívne odhadujeme objektívnu vymeniteľnosť statku nie je inými slovami vysvetlením jeho vymeniteľnosti, ale príčinou existencie nejakého výmenného pomeru (ceny) daného statku voči inému statku. Je v tom rozdiel, ktorý by nás nemal mýliť.

Skúsme si to vysvetliť ešte explicitnejšie. Ak sa zbavujem nejakého statku X, musí mať pre mňa nižší úžitok, ako má nejaký iný statok Y, ktorý získavam vo výmene od druhého. Bezpochyby. To však nemá nič spoločné s tým, že X-u v mojom konaní (výmene) pripisujem výmennú hodnotu. Tým, že sa X zbavujem, prestávam mu z môjho pohľadu pripisovať jeho úžitkovú hodnotu pre mňa v zmysle uspokojenia nejakej najurgentnejšej potreby. Inak by som si ho ponechal. Od úžitkovej hodnoty statku X sa nedá z pohľadu subjektu vlastniaceho X vysvetliť vymeniteľnosť statku X, ktorého sa zbavuje. Statok X v okamihu výmeny nemá pre subjekt úžitkovú hodnotu; má ju keď tak pre druhého. Pre mňa (pokiaľ ho držím a chcem sa ho zbaviť, čo výmenou implikujeme) má statok X *len* výmennú hodnotu! Zároveň je nutné upozorniť, že ak by statok pre subjekt žiadnu hodnotu nemal (ani úžitkovú ani výmennú), nedržal by ho – opustil by ho. Úžitkovú hodnotu má pre subjekt vo výmene ten statok, ktorý chce získať, napr. Y, pričom Y má výmennú hodnotu zas pre druhého. *Tradičným spôsobom odvodenia výmennej hodnoty od úžitkovej hodnoty teda vysvetľujeme len to, prečo chcem statok Y získať, ale nie to, prečo sa chcem statku X zbaviť a naopak z hľadiska druhého.* Ešte explicitnejšie by to bolo v prípade, že buď jeden z nás alebo aj obaja naraz preferujeme X a Y nie z dôvodu im pripisovaných úžitkových vlastností, ktoré majú uspokojiť naše potreby, ale preto, že X a aj prípadne Y chceme ďalej vymeniť s ďalšími členmi spoločenstva; atď. teoreticky až do stavu, kedy je X a Y potenciálne využívané ako dva druhy peňažných statkov (napr. zlato a striebro). Predtým, ako sa pustíme do návrhu riešenia tohto problému, pripomeňme si ešte raz, čo Menger píše o *use* a *exchange value* (zvýraznenie pôvodné)⁹:

*„Use value, therefore, is the importance that goods acquire for us because they **directly** assure us the satisfaction of needs that would not be provided for if we did not have the goods at our command. Exchange value is the importance that goods acquire for us because their possession assures the same result **indirectly**.“*

Ako vidíme, Menger explicitne hovorí o tom, že pripisovanie úžitkovej hodnoty statku je nutné vnímať v kontexte priameho uspokojovania potrieb subjektu a pripisovanie výmennej hodnoty je nutné vnímať v kontexte nepriameho uspokojovania potrieb, avšak v zmysle uspokojenia najurgentnejšej potreby subjektu. Jedná sa o rozdielny spôsob uspokojovania najurgentnejšie

---

⁹ Menger, K.: Principles of Economics. str.228. WWW DOCUMENT
https://mises.org/system/tdf/Principles%20of%20Economics_5.pdf?file=1&type=document

vnímaných potrieb. Rozdielny spôsob uspokojovania potrieb však neimplikuje, že sa jedná o *rozdielny mechanizmus pripisovania hodnoty statku*. Mechanizmus pripisovania hodnoty statku je identický, t.j. statok, aj ten, ktorý chceme vymeniť¹⁰, vždy zaradíme na nami vnímanú hodnotovú škálu. Či je statku pripísaná *úžitková hodnota* alebo či je mu pripísaná *výmenná hodnota*, t.j. spôsob jeho zaradenia na hodnotovú škálu, závisí len od miery toho, či pripisujeme statku uspokojenie potreby *priamo* alebo *nepriamo*.

Ako teda popísať na jednej strane rovnaký mechanizmus pripisovania hodnoty statku/ov a na strane druhej popísať rozdielnosť v podobe priameho alebo nepriameho spôsobu uspokojovania potrieb? Pri riešení problému uplatním závery Hayekovej práce: *Sensory Order*¹¹. Budeme vychádzať z intuitívneho tvrdenia, že ľudská myseľ je nástrojom, prostredníctvom ktorého nahliadame vlastnosti statkov a na základe určenia mysle im pripisujeme hodnotu.

Hayek pri popise mysle rozlišuje tri druhy usporiadania: fyzikálne usporiadania (*physical order*), systém nervových vlákien (*mental order*) a myšlienkové usporiadanie (*sensory order*). Nie je úlohou tohto článku popisovať detailne vzťahy medzi danými usporiadaniami. Smerodajným je pre nás tvrdenie, že fyzikálne – objektívne dané – charakteristiky objektov reality – statkov (*physical order*), naša myseľ klasifikuje na základe vnemov prostredníctvom vytvoreného štruktúrovaného mentálneho usporiadania; t.j. prostredníctvom toho, čo Hayek nazýva *mental order*. Je nutné upozorniť, že Hayek tvrdí, že klasifikácia vnemov sa nedeje tak, že myseľ zachytí vnem, ktorý je následne spracovaný myseľou (*sensory order*). Naopak tvrdí, že prvotným je uchopovanie reality myseľou, ktorá je samotnou organizáciou vnemov a ktorá predchádza vnem samotný a jeho porovnanie voči očakávaniu, ktoré už myseľ vytvorila¹². Jedná sa teda akoby o abstraktný benchmark mysle (nutnosť nejakého usporadúvania vnemov, nevyhnutnosť tvorby predpokladov o realite), ktorý myseľ očakáva, že príde z reality a ktorý následne porovná s tým, čo reálne „prišlo“ na základe vnemového aparátu nášho tela¹³. Hayek v princípe tvrdí, že každému jednotlivcovi je systém klasifikácie vnemov daný, avšak nie v zmysle plnej kvality, ale v zmysle toho, na čo nás evolúcia pripravila, pričom sa systém počas života rozvíja¹⁴.

---

¹⁰ Statok, ktorý chceme vymeniť má pre nás hodnotu. Ak by nemal, opustili by sme ho. Načo by nám asi tak bol.

¹¹ Stručný popis práce vid' v Potužák, P. *Hayekova teorie lidské mysli* (2013). WWW DOCUMENT <<https://e-logos.vse.cz/index.php?article=344>>

¹² Pozri napr. v Potužák, P. *Hayekova teorie lidské mysli* (2013). str. 10. WWW DOCUMENT <<https://e-logos.vse.cz/index.php?article=344>>. Pavel Potužák popisuje Hayekov proces klasifikácie vnemov nasledovne: „Hayek tvrdí, že nervový systém je tvorený systémom spojení medzi neurony. Do týchto spojení prichádzajú impulzy, ktoré byly vyvolány stimuly vnějšího prostředí, a mezi těmito spojeními se dále přenášejí. Jak budou tyto stimuly klasifikovány, záleží zejména na tom, jaká je pozice daného impulsu v celém systému ostatních impulsů přicházejících do nervového systému. A tento proces klasifikace je právě to, co nazýváme našim smyslovým vnímáním. Jinými slovy, jakou smyslovou kvalitu daný impuls vyvolá, je odvislé od toho, jaká je jeho pozice v celé struktuře ostatních impulsů. Tento systém spojení přitom vznikl v průběhu fylogeneze či ontogeneze tím, jak organismus reagoval na vnější (a vnitřní) prostředí. ... Hayek poté dodává klíčové tvrzení, které je zdůrazňováno většinou prací zabývajících se jeho teorií. ... Hayek ... obrací tradiční řetězec popisující to, že lidé registrují nejprve určitý smyslový vjem, který posléze umožní percepci okolního prostředí. Hayek naopak tvrdí, že percepcie je organizací vjemů, která předchází vjem samotný. Nejprve tedy přichází vnímání (perception), či možná lépe chápání“, a pak se te prve dostavuje příslušné smyslové čítí (sensation).“

¹³ Porovnaj tiež s Pošvanc, M. *O niektorých problémoch vzniku apriórnych súvzťažností myslenia a ich riešení prostredníctvom nomotorného charakteru myslenia* (2009). WWW DOCUMENT <<https://e-logos.vse.cz/index.php?article=271>>

¹⁴ Iné živočíšne druhy sú rovnako „predpripravené“ vnímať svet; napr. mačka je usposobená reagovať na pohyb myši a myš je usposobená reagovať na to, že je lovená mačkou. Človek je rovnako usposobený uchopovať svet napr. tým, čo nazývame jazyk a myseľ so súvisiacim neuroálnym systémom a vnemovým aparátom.

Klasifikácia vnemov je vždy a za každých okolností klasifikáciou niečoho (očakávaní) voči niečomu prichádzajúcemu (vnemom z reality). Klasifikácia vnímaných vlastností objektov reality vytvára tzv. mentálnu mapu (štrukturálne usporiadanie neurónov a ich spojení), ktoré vytvárajú model prostredia s jeho vlastnosťami, ktoré sú následne uchopované prostredníctvom mysle (*sensory order*); myseľ sama o sebe je zároveň komplexnou štruktúrou vzájomne prepojených neurónov, ktorej komplexita „kolabuje“ do toho, čo nazývame slobodná vôľa, t.j. cieľavedomá reakcia organizmu na očakávania, voči ktorým sú impulzy prichádzajúce z vonkajšieho prostredia vnímané.

Z hľadiska teórie hodnoty zjednodušene vysvetlené ide o nasledovné. O objekte reality, ktorý má objektívne dané, fyzikálno-chemické väzby, subjekt vytvára určitý predpoklad. Objektívne dané vlastnosti statku sú vnímané našim vnemovým aparátom tela. Vzájomná interakcia fyzikálneho objektu (statku) a fyzikálneho vnemového aparátu tela, vytvorí súvisiace vzruchy neurálneho systému a myseľ kategorizuje svoj predpoklad o objekte reality s reálnymi vzruchmi, ktoré z reality prišli. Úžitkovú hodnotu statku je potom možné vnímať v kontexte toho, čo myseľ očakáva od toho, čo vlastnosti statku spôsobia človeku – napr. umiernenie hladu. A to tak, že na základe zjedenia chleba, spôsobia jeho objektívne fyzikálno-chemické vlastnosti v tele také nadväzné objektívne fyzikálno-chemické procesy, ktoré sú vnemami privádzané do mozgu a spracované tak, že myseľ porovná očakávania (napr. eliminácia hladu) voči reálnemu výsledku podnetu (telo reálne vykazuje elimináciu hladu). Tým sa vytvára mentálna mapa (neuronálna štruktúra), ktorá následne a opakovane, v časovom kontinuu, pripisuje pri novom vnímaní objektu reality (chleba) v už iných časových súvislostiach, akoby raz zažitú hodnotovú vlastnosť (uspokojenie hladu). Myseľ týmto spôsobom nereaguje na objekt reality (chleba) len v partikulárnej súčasnosti, ale i v kontexte ďalšieho očakávania toho, čo statok (chleba) prinesie. Na základe toho je napr. preferovaný chlieb pred hudbou v prípade, že organizmus napr. vykazuje podnet hladu a nevykazuje očakávanie spojené s uspokojením, ktoré prináša hudba. Myseľ má podľa Hayeka zároveň tú špecifickú vlastnosť, že umožňuje zároveň modifikovať klasifikáciu vnímania statku (chleba) v kontexte iných podobných statkov (rožok, posúch, ražný, bezlepkový chleba), doplniť mapu o ďalšie klasifikačné vlastnosti (napr. plesnivý, starý, tvrdý, atď.), či využitie chleba na iné možnosti uspokojovania potrieb, resp. preklasifikovať celkovú mapu vnímania problému hladu a jeho riešenia prostredníctvom iného „zástupu“ statkov (mäso, zelenina, ... ale pokojne i Prána). Z uvedeného rovnako plynie, že uspokojovanie potrieb prostredníctvom pripisovania úžitkovej hodnoty statkom môže mať *maximálne podobný charakter* pre rôznych jednotlivcov. A to z dvoch dôvodov. Prvý je, že fyzikálno-chemické procesy, ktoré napr. spustí v našom tele zjedenie chleba, môžu mať u druhého len podobný charakter. Fyzikálno-chemické vlastnosti chleba súvisia s rôznym – individuálne určeným - fyzikálno-chemickým procesom trávenia. To vyplýva z rôznej stavby tela rôznych jedincov, ktorá nie je identická; napr. niekto môže mať alergiu na lepok, čo spôsobuje iný druh výslednej vnímanej reakcie (miesto uspokojenia hladu dostanem hnačku) na objekt reality (pšeničný chleba). A po druhé, rovnako vnímanie a klasifikácia daných vnemov, ktoré sú vyvolané, môže byť len podobné, vzhľadom na fakt, že samotné mentálne mapy, sú individuálne.

V prípade výmennej hodnoty sa však jedná o *nesubjektívnu rovinnu* problému. To, že niečo vymieňam totižto implikuje druhú osobu, ktorá do predmetného vzťahu vstupuje. Ide o zásadný

problém a iný druh kvalitatívneho vnímania hodnoty. Ako vidíme, stojíme totižto pred problémom, že mentálne mapy dvoch subjektov sa musia nevyhnutne líšiť a sú zároveň permanentne modifikované. Ako je teda možné vysvetliť pripísanie výmennej hodnoty statku, ktorá musí byť nevyhnutne vzájomne, intersubjektívne, vnímaná? Uvedomme si zároveň, že princíp pripísania výmennej hodnoty musí byť u všetkých jednotlivcov rovnaký! Jedná sa o úplne iný charakter ako má pripísanie úžitkovej hodnoty, ktoré je nevyhnutne subjektívne.

V princípe ide o otázku toho, „*Ako pripisujeme statkom výmennú hodnotu?*“. Identický mechanizmus klasifikácie mysle, aký sme použili pri popise úžitkovej hodnoty statkom, použijeme i pri klasifikácii vnemov súvisiacich s výmennou hodnotou. V prípade klasifikácie úžitkovej hodnoty systém mysle preferoval očakávanie uspokojenia najvyššej aktuálnej urgencye nejakej potreby P1 pred menej urgentnú potrebu P2. Pri pripisovaní výmennej hodnoty statkov musí ísť o rovnaký princíp avšak odlišné zameranie daného pripisovania hodnoty na *nepriame uspokojenie* P1 pred P 2. Musíme zároveň využiť klasifikačný mechanizmus, ktorý realizuje na jednej strane preferenciu P1 pred P2 u subjektu S1, avšak zároveň klasifikuje uspokojenie P1 u S1 nepriamo (niečím, čo má S2, t.j. statok Y), avšak nevyhnutne za to, čo má S1, t.j. statok X a samozrejme opačne u S2.

Myselť tu nevyhnutne vytvára *novú formu abstrakcie súvisiacu s výmenou*. Jedná sa o klasifikáciu pomerne jednoduchšej matematickej kalkulácie pomeru. Čiže statku X, ktorého sa S1 zbaví, za to, že získa statok Y, *je priradená nová abstraktná vlastnosť v podobe kalkulačnej jednotky pomeru súvisiaca so získaním Y*, ktorému pripisuje S1 aktuálne najvyššiu mieru úžitkovej hodnoty v kontexte najnevyhnutnejšej P1. Vzhľadom na to, že sa jedná o matematickú funkciu, je uplatniteľná pre každého jednotlivca, čím je možné vysvetliť intersubjektivitu identického spôsobu pripisovania výmennej hodnoty statkom zo strany *každého subjektu*. Matematiku vnímame totižto rovnako.

Pripísanie tejto abstraktnej a novej vlastnosti vo forme matematickej funkcie pomeru zároveň nemohlo byť pre nejakého nášho prehistorického predchodcu nejakou významnou novou kvalitou. Pomer uplatňoval totižto i pri pripisovaní úžitkovej hodnoty statkom, o ktorej môžeme tvrdiť, že predchádzala vnímaniu výmennej hodnoty. Klasifikačný mechanizmus reflektoval minimálne preferenciu viac statkov pred menej statkami, čím sa vytvárala v mysli abstraktná predstava napr. 2 ks jabĺk je viac ako 1 ks jabĺk. Rovnako je klasifikačný mechanizmus mysle vystavený vnemom súvisiacim s tým, že preferovanie každého dodatočného jablka, spôsobuje marginálne naplnenie vnímanej potreby až do stavu, kedy je subjekt vystavený viac urgentnej potrebe, napr. hudbe, ktorú klasifikačný mechanizmus postaví preferenčne vyššie. Inými slovami „*po nazratí sa, sa dostane subjekt do stavu, že skôr preferuje relax*¹⁵“. Princíp marginálnej užitočnosti mohol vytvárať i zároveň podnet pre klasifikáciu prebytku nejakého statku, kedy čelil subjekt buď možnosti jeho opustenia alebo výmeny. Rovnako však vytváral možnosť porovnania pripisovania úžitku statkom, t.j. že rôzne statky rôznym spôsobom a intenzitou uspokojujú či už identické alebo rôzne druhy potrieb, napr. jablko je na hlad, gitara je na hudbu, avšak hruška je na hlad lepšia, resp. bubon vyvoláva lepšie hudobné pocity apod.. Vzhľadom na funkcionality mysle v kontexte možnosti uplatňovania formálno-logických mentálnych modelov reality aj na iné druhy podnetov z reality, môžeme predpokladať,

---

¹⁵ Chroustal, F. *Osobný rozhovor*. Trenčín. 21.4. 2018.

uplatnenie týchto vznikajúcich, či existujúcich štruktúr mysle aj na podnety prichádzajúce od iných subjektov ($S_2... S_n$) žijúcich spolu so subjektom S_1 v spoločnosti¹⁶. Uplatniť vnímanie pomeru z iných oblastí na oblasť výmeny by teda nemal byť významnou kvalitatívnou zmenou, skôr mohlo ísť o intuitívne a prirodzené činnosti ešte len vágne vymedzeného Ega.

Pri vysvetľovaní výmennej hodnoty si musíme uvedomiť, že ide o dodatočnú abstraktnú kvalitu pripísania novej vlastnosti statkom nad pripisovanie úžitkovej hodnoty. Vnímanie a schopnosť nahliadnutia či vcítania sa do podobného spôsobu vnímania úžitkových vlastností statkov, ktorých sa subjekty zbavujú, z hľadiska druhého, určite na výmenu vplyv má, avšak nie v kontexte pripísania výmennej hodnoty statkom, ale v určení výšky výsledného výmenného pomeru, t.j. ceny výmeny. Pripísanie výmennej hodnoty statku vyúsťuje z tohto hľadiska vždy do dvoch cien – ponuková (ask) a dopytová (bid). Ponuková cena z hľadiska subjektu S_1 je tvorená ako pomer napr. 1 X za 5Y a dopytová cena z hľadiska S_2 je tvorená ako pomer napr. 9Y za 2X. Čiže ponuková cena (ASK) je tvorená S_1 v zmysle pripísania výmennej hodnoty X a úžitkovej hodnoty Y a dopytová cena (BID) je tvorená S_2 z hľadiska pripísania výmennej hodnoty Y a úžitkovej hodnoty X. To je aj dôvod prečo sa dané ceny líšia a sú na trhu dve¹⁷.

Súvisiaca otázka je, prečo pripisujú subjekty rôznym statkom rôznu mieru vymeniteľnosti. To súvisí s náhľadom objektívnych vlastností statkov. Vzhľadom na to, že prisudzovanie výmennej hodnoty statkom má formálno-logický charakter – jedná sa o matematický pomer – objektívne vlastnosti statkov sú aplikované v kontexte tohto formálno-logického uchopovania statkov. To značí, že rozdiel vo vymeniteľnosti bude medzi nehnuteľnosťou a pšenicom, pšenicom a dobytkom, závislý od toho, ako ich objektívne vlastnosti umožňujú stanoviť nejakú zmysluplne vnímateľnú jednotku vymeniteľnosti.

Samotné pripisovanie výmennej hodnoty statkom stavia myseľ pred nové fenomény a motivuje ju vytvárať nové stupne abstrakcie, súvisiace s uchopovaním a vnímaním statkov. Kalkuláciu. Jedným z podnetov súvisiacich s výmenou je totižto aktuálne zistenie toho, aký výmenný pomer nejaké dva a viac statkov navzájom majú v kontexte dvoch a viac jednotlivcov. Vzhľadom na to, že sa procesu zúčastňujú dva a viac subjektov naraz, ich vnímanie výmenných pomerov statkov je samozrejme plne subjektívne, avšak zároveň nahliadajú identickým spôsobom objektívne dané (zobrazujúce sa v realite) výmenné pomery statkov.

V rovine pripisovania úžitkovej hodnoty môžeme len predpokladať, že statku X pripisuje S_1 podobný úžitok ako má statok X napr. pre S_2 . To je odhadnuteľné z pozorovania napr. z toho, že S_1 aj S_2 spoločne realizovali identickú činnosť napr. zber identického ovocia a následne ho zjedli. Vynájdением výmeny sa však kvalitatívne vnímanie vzájomných preferencií S_1 a S_2 nevyhnutne mení. Preferencie subjektov nie sú vnímané len z hľadiska pozorovania toho, čo

---

¹⁶ Nie je teda vôbec nerealistické predpokladať spontánny vznik výmeny ako plne neuvedomelej činnosti i na pred-pojmovej úrovni bez potreby predpokladu plne uvedomelej bytosti na báze príbuzenského altruizmu alebo recipročného altruizmu. Sedimenty tejto činnosti zároveň vytvárali v mysli dostatočne silnejšie prepojenia, ktoré následne mohli byť subjektmi plne rozpoznané a následne účelovo využívané. Porovnaj súlad s PAVLÍK, Ján. About the Spontaneous Emergence of the Norms of Distributive Justice and Catallactic Rules. *E-Logos – Electronic Journal for Philosophy*, 1999. ISSN 1211-0442. Porovnaj tiež nesúlad s tvrdeniami v Hans-Hermann Hoppe, F. A. *Hayek on Government and Social Evolution: a Critique*. <https://mises-media.s3.amazonaws.com/rae7_1_3_3.pdf?file=1&type=document>

¹⁷ Existenciu dvoch cien pri výmene statkov môžeme považovať za empirický dôkaz nami vedenej argumentácie o výmennej hodnote ako o novej kvalite pripísanej menenému statku.

druhý robí, ale sú inter-subjektívizované. A to z dôvodu stanovovania výmenných pomerov statkov. Subjekty týmto spôsobom akoby „ekonomicky“ komunikujú; uchopujú, že napr. hodina zberu ovocia je / bola vymenená za napr. 2 kg mäsa v nejakom čase a za nejakých podmienok. *Kalkulácia sa stáva novým úžitkovým fenoménom*. Subjekty na jej základe vedia lepšie posudzovať efektívnosť svojej činnosti v zmysle nepriameho uspokojovania svojich potrieb, navzájom efektívnosť porovnávať a rozhodovať, ktorá činnosť im prináša vyššiu mieru úžitku.

Vysvetlenie pripisovania výmennej hodnoty statkom nám ukazuje, že výmenná hodnota je samostatnou kvalitou (spôsobom) uspokojovania potrieb subjektu. Je nadstavbou nad vnímanie úžitkovej hodnoty. Nie je však od nej priamo odvodená. Úžitková hodnota je dostatočnou podmienkou pre jej existenciu. Nevyhnutnou je samotné vnímanie výmennej hodnoty subjektom, ktorý pripisuje ním vlastnenému statku novú abstraktnú vlastnosť vymeniteľnosti¹⁸. Z hľadiska nami stanoveného cieľa práce však nie je možné na základe týchto argumentov popísať a vysvetliť výmennú hodnotu peňazí – univerzálneho prostriedku výmeny. Chýba nám totižto popis vymeniteľnosti nejakého statku v konzekventných a do nekonečna sa opakujúcich výmenách, t.j. v časovom kontinuu¹⁹. To súvisí aj s druhým podnetom, ktorý samotná vymeniteľnosť prináša. Trvanie abstrakcie výmenného pomeru v čase. Ako sme už spomenuli vyššie, subjekt nežije iba v súčasnom svete, ale zároveň v očakávanej budúcnosti (Hayek, 1952). Do popisu musíme teda nevyhnutne zakomponovať fenomén času a vysvetliť intersubjektívny koncept pripisovania výmennej hodnoty statkov v čase, ktorý koniec koncov ľudia vnímajú a uchopujú.

3. Intersubjektívne vnímanie výmennej hodnoty statkov v časovom kontinuu – vysvetlenie kúpnej sily peňazí prostredníctvom subjektívnej teórie hodnoty

Tradičné vysvetľovanie pripisovania hodnoty statkom je založené na tom, že preferujeme ten statok, ktorý v danom momente uspokojuje navyše urgentnú potrebu. Ako však uvádza Hayek vo svojom *Sensory Order*, ľudská bytosť nežije len v partikulárnej prítomnosti, ale zároveň v neustále očakávanej budúcnosti – v časovom kontinuu. Subjekt si musí byť vedomý toho, že

---

¹⁸ Nemalo by nás pomýliť, že vymeniteľnosť statku X pre subjekt S1 vyplýva z jeho úžitkovej hodnoty pre S2. S1 to môže síce anticipovať, avšak rovnako môže anticipovať, že X chce ďalej S2 vymeniť v konzekventnej výmene. Prisúdenie výmennej hodnoty je teda nevyhnutne novou abstraktnou kvalitou statku X.

¹⁹ Porovnaj s Nick Szabo, ktorý píše, že už pri barterovej výmene stoja ľudia pred veľmi významným problémom: „If there are n goods and services to be traded, a barter market requires n^2 prices. Five products would require twenty-five prices, which is not too bad, but 500 products would require 250,000 prices, which is far beyond what is practical for one person to keep track of. With money, there are only n prices – 500 products, 500 prices.“ Pamätať si 250 tis. cien vs. 500 cien, je určite rozdiel a naša myseľ má (aj podľa Hayeka) tendenciu zjednodušovať. Čo je však druhou podmienkou vysvetľovania peňazí prostredníctvom barteru? Nutnosť ďalšieho obehu daného statku. Ako však vysvetliť ďalší obeh predmetného statku bez toho, aby ľudia o danom statku ako o peňažnom statku vopred nepremýšľali? Inými slovami ako vysvetlíme to, že daný statok začal obiehať. Zároveň problémy pri barteri v porovnaní s tým, čomu čelí subjekt pri výmene v čase, sú obrazne povedané smiešne. Ak pri vzájomnom barteri 500 statkov čelíme problému pamätania si 250 tis. cien, tak pri ich určovaní v časovom kontinuu, sa jedná o neriešiteľný problém vzhľadom na neustále zmeny daných cien. Szabo, N.: *Shelling Out: The Origins of Money*. WWW DOCUMENT <<http://nakamotoinstitute.org/shelling-out/>>

už v subjektívne vnímanej prítomnosti (deň, týždeň) pripisuje hodnotu viacerým statkom a nejde o nejaké konzekventné uspokojovanie potrieb v zmysle, teraz uspokojím potrebu P1, potom sa zameriam na uspokojenie P2, a konzekventne k Pn²⁰. Preto je nutné nahliadať na pripisovanie hodnoty statkom nielen z hľadiska nejakej partikulárnej najviac urgentnej potreby, ale skôr ako urgentného komplexu potrieb. V širšom časovom kontinuu (napr. mesiac, rok, ľudský život, ale i zaopatrenie potomkov) sa musí jednať jedine o predstavu toho, že subjekt vie, že dnes má nejaký *komplex potrieb* a že ich ako komplex bude uspokojovať. Nejde pritom o identickosť potrieb. Ide o vnímanie existencie nepresného komplexu potrieb.

Vnímanie času spôsobuje, že myseľ reaguje na ďalšie problémy spojené napr. s tým, že objektívne vlastnosti statku, ktorý uspokojoval nejaké úžitkové potreby subjektu dnes, už nemusí uspokojovať potreby o mesiac, či už preto, že sa menia objektívne vlastnosti statku (napr. zhnije) alebo sa menia potreby subjektu (nie je hladný, ale smädný). Rovnaký problém existuje i pri pripísaní výmennej hodnoty statku v čase. To, že dnes pripisuje subjekt výmennú hodnotu statku X, neznamená, že mu ju pripíše opätovne o mesiac. A to preto, lebo statok zmení svoje objektívne vlastnosti (zhnije, rozpadne sa), pre ktoré mu nebude možné pripísať jeho výmennú hodnotu, zmení vnímanie daného statku a pripíše mu skôr úžitkovú hodnotu (chcel ho síce vymeniť, ale nakoniec ho napr. zje), alebo sa menia v čase súvisiace podmienky pre pripísanie jeho výmennej hodnoty ako takej; statok X nikto z nejakého dôvodu nechce.

Vnímanie času rovnako stavia subjekty pred možnosť posunutia naplnenia výmeny, ktorá nemusí prebehnúť v rovnakom čase. Subjekty stoja teda pred problémom reflexie toho, čo nazývame dlh. Výmena v čase tiež nevyhnutne naráža na dva ďalšie fenomény, ktoré ako vieme sú jej nedeliteľnou súčasťou. Prvým sú *časové preferencie* a druhým je *úroková miera*.

Koncepcia časových preferencií nie je predstaviteľom Rakúskej školy cudzia. Z hľadiska tejto práce je možno vhodné len upozorniť, že koncepcia časových preferencií je vysvetliteľná i v rámci Hayekovej koncepcie mysle. Jednou z charakteristických vlastností mysle totižto je, že preferuje tie podnety z reality, ktoré majú medzi očakávaním a skutočným podnetom najmenší možný rozptyl. V zmysle časových preferencií to znamená, že to, čo je skôr, je preferované pred tým, čo má byť / môže byť dosiahnuté neskôr.

Druhým fenoménom je úroková miera. Tu je nutné konštatovať, že v tejto práci nebudeme vychádzať z klasického poňatia úrokovej miery v zmysle časových preferencií tak, ako ju popisuje dnes značná časť predstaviteľov Rakúskej školy. V mojej [Teórii úrokovej miery](#) som prístup dostatočne kritizoval a preukázal, že tzv. pôvodný úrok²¹ je skôr „*predstavou subjektu*

---

²⁰ Argument je možné podporiť aj Rothbardovým tvrdením, že marginálnu užitočnosť nevzťahujeme k akejkoľvek jednotke statku, ale k zmysluplne uchopovanej jednotke statku. Mutatis mutandis je možné uplatniť daný argument aj voči vnímania seba samého a našim potrebám v časovom kontinuu. Nevnímame partikulárne každú jednu sekundu, každú jednu potrebu. Prítomnosť a súvisiace potreby vnímame v nejakom zmysluplnom – subjektívne danom – časovom kontinuu a súvisiace potreby ako ich komplex. Pozri tiež Rothbard, M.: *Toward a Reconstruction of Utility and Welfare Economics*. WWW DOCUMENT <<https://mises.org/library/toward-reconstruction-utility-and-welfare-economics-1>>

²¹ Porovnaj s Misesovou definíciou: „*Originary interest is the ratio of the value assigned to want-satisfaction in the immediate future and the value assigned to want-satisfaction in remote periods of the future. It manifests itself in the market economy in the discount of future goods as against present goods. It is a ratio of commodity prices, not a price in itself*,” v Mises, L: *Human Action*. str.526. WWW DOCUMENT <<https://mises.org/library/human-action-0/html/pp/806>> Z hľadiska teórie úroku je zaujímavá i kritika Misesa od

o tom, ako sú a budú ním vlastnené statky hodnotené inými subjektmi v časovom kontinuu“. Rovnako som preukázal, že úrok ako fenomén, môže byť reflektovaný jedine vo výmene, nie v samotnom konaní jednotlivca. Úrok je reflexiou vzťahu subjektov. Úrok vzniká ako spread medzi dvoma vnímanými spreadmi subjektov. Jeden subjekt posudzuje možnosť A1) hoarding a doplnenie svojho portfólia statkov v čase ním samým v zmysle svojej prípravy na neistú budúcnosť, voči A2) výmene časti jeho portfólia statkov dnes, za získanie nejakých statkov v budúcnosti, ktoré má obohatiť jeho portfólio statkov, ako lepšiu prípravu na budúcnosť. Druhý subjekt z hľadiska riešenia svojej prípravy na neistú budúcnosť posudzuje B1) nevyhnutnosť tvorby vyšších úspor dnes, aby si zabezpečil úspory pre svoj rozvojový ekonomický projekt voči B2) tomu stavu, že síce získa statky dnes od druhého bez nutnosti vytvárania svojich úspor, avšak za to, že v budúcnosti sa „podelí“ o časť výsledkov svojho ekonomického projektu. Spread A2 voči B2, t.j. výmena v čase, vytvára vnímanie úroku, na základe alternatívneho posúdenia A1 voči B1. Na proces samozrejme vyplývajú aj časové preferencie, kedy S1 preferuje kratší časový rámec výmeny s vyšším úrokom a S2 preferuje dlhší časový rámec s nižším úrokom.

Čím je úrok z hľadiska kategorizácie mysle? Ak subjekt rieši problém uspokojenia potrieb v budúcnosti prostredníctvom aktivity druhého, tak musí nevyhnutne kategorizovať a porovnávať to, ako mu predstava aktivity druhého v budúcnosti, zmení spôsob uspokojovania ním vnímaného komplexu predpokladaných, ale i neznámych potrieb v budúcnosti.

Pozrime sa na priamu výmenu. Tá prebieha buď v zmysle predpokladanej vyššej miery *variability* uspokojovania najurgentnejšie vnímaného komplexu potrieb v subjektívne predpokladanej budúcnosti, ak predpokladáme, že vo výmene ide o statok, ktorý si subjekt nezabezpečuje sám o sebe, t.j. subjekt zberá jablká, ale chce aj hrušky. Alebo výmena prebieha v predpokladanej vyššej miery *efektivity* uspokojovania komplexu potrieb v subjektívne vnímanej budúcnosti, ak predpokladáme, že vo výmene ide o statok, ktorý si subjekt sám zabezpečuje, ale nakoniec ho získa výmenou, t.j. síce zbieram jablká, ale druhý ich vie zbierať efektívnejšie, tak ich vymením radšej za mäso, ktoré som ulovil.

Ak však do výmeny zakomponujeme čas, kategorizácia výmeny v zmysle variabilnosti a efektivity prebieha na vyššej úrovni abstrakcie vzhľadom na to, že subjekty pracujú s projekciou budúcnosti. V kontexte priamej výmeny sa jedná o aktuálnu prípravu na budúce (akokoľvek subjektívne vnímané dlhé obdobie) uspokojovanie potrieb existujúcimi statkami. Avšak v kontexte výmeny v čase (dlhovej výmeny) sa jedná síce o aktuálnu výmenu existujúcich statkov subjektom S1, avšak naplnenie výmeny prebieha v inom čase subjektom S2. Z hľadiska variability a efektívnosti uspokojovania potrieb subjektu S1, sa teda jedná o plánovanú aktuálnu prípravu na budúcnosť v čase „t+n“, ktorej predchádza ale budúce naplnenie výmeny v čase „t+1“ výmenou statku (elimináciou dlhu) subjektom S2. Mutatis mutandis z hľadiska subjektu S2.

Subjekt S1 teda priraduje (kategorizuje) výmennú hodnotu svojim statkom dnes (t), voči len plánovanému potenciálu vyššej miery *variability* alebo *efektivity* uspokojovania komplexu jeho potrieb v budúcnosti (t+n). Subjekt S2 vníma situáciu opačne, t.j. porovnáva (kategorizuje) ako

---

J.G. Hülsmana, ktorému sa však nepodarilo stanovený problém úroku odvodeného od časových preferencií vyriešiť. Porovnaj s Hülsmann, J.G.: Theory of Interest. WWW DOCUMENT

výhodnú *súčasnú* vyššiu mieru *variability alebo efektivity* uspokojenia komplexu jeho potrieb, voči predpokladanej výmennej hodnote statkov buď vznikajúcich prostredníctvom ním realizovanej aktivity v budúcnosti alebo pripísaním výmennej hodnotovej vlastnosti existujúcich statkov v jeho vlastníctve v budúcnosti. Úrok vzniká *spoločným* vnímaním dvoch plánovaných stratégií oboch subjektov v ich dlhovej výmene.

Kým priama výmena v čase „t“ je zrealizovaná a ukončená, tak dlhová výmena vytvára spoločne vnímaný a trvajúci záväzok. Ten súvisí s *identicky kategorizovanými stratégiami*, ktoré sú však zároveň rôzne z hľadiska časového obdobia ich naplnenia. Oba subjekty v danej výmene preferujú vyššiu mieru *variability a efektivity* naplnenia svojich potrieb súvisiacich s budúcnosťou (t+n). Kým S2 potrebuje statky dnes, aby sa ľahšie pripravil na budúcnosť, tak S1 ich dnes poskytuje preto, aby rovnako mohol v budúcnosti uspokojovať nejaký svoj komplex potrieb.

Pozorný čitateľ si mohol všimnúť dve dôležité veci. Stále nejde o nič inšie ako o nejakú formu kategorizácie mysle. Rozdiel je v miere abstrakcie; subjekty uvažujú v časovom kontinuu. Druhým rozdiel je vo vzájomnom spoločnom vnímaní danej činnosti, ktoré minimálne trvá v tom čase, v ktorom trvá záväzok. Rozdiel oproti priamej výmene v čase „t“ je teda ten, že naplnenie výmeny v danom okamihu skončilo; v absolútnom zmysle. Po priamej výmene a pripísaní úžitkovej a výmennej hodnoty statkom subjektmi navzájom, subjekty vnímajú danú výmenu ako minulosť²², ktorá môže byť inšpiratívna v zmysle výsledkov jej hodnotenia *ex post*, avšak nie určujúca pre uspokojovanie ich ďalších potrieb.

Pri priamej výmene v partikulárnom čase „t“, čelíme zároveň problému identickosti vnímania výmennej hodnoty. Subjekt S1 pripisuje výmennú hodnotu statku X a subjekt S2 zas statku Y. Nemáme prečo predpokladať, že aj S1 vníma Y z hľadiska výmennej hodnoty; môže samozrejme, ale nemusíme. A aj kedy S1 alebo S2 pripisoval statkom X, či Y výmennú hodnotu vopred, napr. S2 oberá jablká (Y) kvôli tomu, že predpokladá, že časť z nich vymení s S1 na základe nejakej minulej skúsenosti o tom, že S1 mal po nich dopyt v čase t-1, neznamená to, že jablká (Y) nakoniec výmennú hodnotu mať budú. S1 ich nakoniec nemusí chcieť.

Výmena v časovom kontinuu však prináša so sebou iný druh pripisovania výmennej hodnoty statkom. Vyplýva to zo vzájomného identického vnímania existencie záväzku. Ten nielenže musí v mysli pretrvávať (ak by subjekty naň zabudli, je irelevantné hovoriť o výmene), ale umožňuje i novú mieru klasifikácie podnetov prichádzajúcich z reality²³. Pripísanú výmennú

---

²² Mises k téme správne píše: „As has been pointed out and must be emphasized again, there is no need for him (acting man) to look backward to the history of various capital goods available. Acting man counts waiting time and the period of production always from today on“. Mises, L.: Human Action. str. 494. WWW DOCUMENT <<https://mises.org/library/human-action-0/html/pp/798>>

²³ Tento vzťah neriešim z iných spoločensko-kultúrnych hľadísk, ktoré samozrejme dotvárajú pohľad na predmetnú výmenu. Rovnako nie je pri našom výklade podstatné, či subjekty naplnia alebo nenaplnia podmienky výmeny, čo sa historicky mohlo stávať napr. z dôvodu, že ten, kto nenaplnil podmienky výmeny bol pre spoločenstvo nejako významnejším členom, ako druhý, čo spôsobovalo, že protiopatrenie z nesplatenia v podobe nejakého trestu vs. odpustenia trestu, so sebou niesol pre subjekty v spoločenstve nižšie náklady v prospech odpustenia trestu ako v prípade jeho vymáhania; porovnaj nižšie s argumentom o spreade súvisiacim s výmenou v čase vzhľadom na rozhodovanie sa subjektov medzi viacerými statkami považovanými za výmenný prostriedok. V popise riešim iba problém toho, že ako statky *ex ante* nadobúdajú svoju výmennú hodnotu. Nenaplnenie podmienok výmeny zároveň neimplikuje, že subjekty týmto spôsobom nevnímajú výmennú hodnotu pripisovanú statkom. Naopak. Komunikácia danej výmeny v spoločenstve, či už naplnená bola alebo

hodnotu statku, ktorý vymenil subjekt S1 v čase „t“, môže dlhšie spájať s výmenou hodnotou statku, ktorý má poskytnúť neskôr v čase subjekt S2 (ako istinu a úrok). Výmenný pomer ako abstrakcia mysle jednoducho pretrváva a je ekonomicky relevantný vzhľadom na to, že sa týka budúcnosti a nie ukončenej minulosti.

Významným je však dohoda na statku, ktorý má S2 vrátiť v podobe toho, čo nazývame úrok. Subjekt S2 totižto vopred pripisuje statku výmennú hodnotu bez toho, aby čelil problému, či statku vôbec výmennú hodnotu v budúcnosti bude môcť pripísať (porovnaj vyššie s príkladom s jablkami). Úroku musí pripísať výmennú hodnotu, pretože sa na tom dohodol už so subjektom S1 v čase „t“. Je zároveň jedno, či aktivita subjektu S2, ktorá je v čase „t“ umožnená získaním statkov od S1, bude mať v priebehu trvania záväzku pre S1 úžitkový alebo výmenný charakter. Dohoda o statku, ktorý predstavuje splátku a úrok, ktorý má subjekt S2 v čase „t+1“ vrátiť subjektu S1, má pre S2 jedine výmennú hodnotu. *S2 pripisuje teda záväzku vyjadreného v nejakom statku X výmennú hodnotu ex ante v časovo vymedzenej budúcnosti s istotou.* Jedná sa o významnú kvalitatívnu zmenu. Pri priamej výmene si totižto S2 pri produkcii statku Y v „t-1“ nemôže byť istý tým, či mu bude schopný pripísať v „t“ výmennú hodnotu. V kontexte úroku S2 už v čase „t“ pripisuje výmennú hodnotu statku Y v čase „t+1“, keď sa výmena naplní. Subjekt S1 môže aj nemusí pripísať Y výmennú hodnotu. Pre začiatok je však dôležité to, čo poskytuje S2.

Záväzok, ktorý vznikol voči S1, kvôli časovému posunu výmeny, zároveň implikuje, že je jedno, či je statok Y ešte len produkováný (či vzniká), alebo či bol už vyprodukovaný a bude použitý na vyrovnanie dlhu v budúcnosti. Záväzok implikuje, že aj potenciálne existujúcemu statku Y použitému na elimináciu dlhu (istina a úrok) s istotou pripisujeme výmennú hodnotu spojenú s iným časovým obdobím. Nielen vznikajúci, ale i existujúci statok by totižto bez dohody v čase „t“, nemusel mať pripísanú výmennú hodnotu v čase „t+1“ a zabezpečené jej trvanie.

Statok peniaze môže vzniknúť: Predpoklady

Na to, aby sme vysvetlili vznik pripísania univerzálnej výmennej hodnoty nejakému konkrétnemu statku v historickom kontexte môžeme použiť jedine metódu súladu logického výkladu s empiricky možným vývojom, t.j. môžeme popísať logicky možný spôsob vývoja, ktorý nie je presný v detailoch, ale vo svojej podstate.

Keďže sú peniaze spoločenským konštruktom, tak nás nesmie prekvapiť, že ľudia v minulosti používali ako peniaze rôzne statky. Neznačená to, že vlastnosť univerzálnej vymeniteľnosti a najvyššej miery obchodovateľnosti pripisujeme *konkrétnejmu* statku v podobe soli, kožušine, či dobytku alebo zlatu. Pripisujeme ich statku, ktorý ako peniaze používame. To značí, že ten, kto používa ako peniaze soľ, pripisuje soli univerzálnu výmennú hodnotu rovnako, ako ten, kto pripisuje univerzálnu výmennú hodnotu kožušine, ktorú používa ako peniaze.

Ďalším predpokladom je, že musíme vypátrať potenciál vzniku súvzťažností mysle, ktoré následne umožnili našim historickým predchodcom reflektovať problém vyplývajúci z výmeny

---

nie, musí nevyhnutne implikovať možnosť rozpoznania priradenia a trvania výmennej hodnoty predmetným statkom aj ďalšími subjektmi žijúcimi v danom spoločenstve.

v časovom kontinuu statkom peniazmi. To znamená, že logicky musia najprv existovať spoločenské činnosti a vzťahy, ktoré nesúvisia priamo s peniazmi. Avšak majú také charakteristiky, na pozadí ktorých myseľ reflektuje súvislosti (sedimenty myslenia), ktoré sú následne použiteľné i pre vznik spoločenského konštruktú peňazí. Preto je nutné hľadať sedimenty pre tieto súvzťahnosti mysle, nie v rámci nejakého širokého spoločenstva, ktoré pravdepodobne ani neexistovalo, ale naopak, v rámci úzkej komunity našich predkov. Výmena na dlh s úplnými cudzincami by bola príliš riskantná v tom zmysle, že by sa daní jedinci teoreticky už nemuseli nikdy stretnúť²⁴. Mohlo sa preto jednať o priame rodinné väzby alebo širšie klanovo-rodinné väzby zobrazujúce sa v činnostiach ako napr. zabezpečovanie potomkov statkami v čase, či spájaní priamo nepríbuzného, čo vyústilo napr. následne do inštitútu manželstva (akceptovanie „cudzích“ subjektov), ale rovnako je možné uvažovať aj o nejakých formách prvotného altruizmu, ale i o „riešení“ potenciálnych konfliktov o obživu, územie, či urovnávanie sporov a pod.²⁵.

Rovnako môžeme predpokladať, že objavenie výmeny v časovom kontinuu bolo spontánne. V tom zmysle, že priama výmena sa posunula najprv o pár dní, neskôr o týždeň, prípadne mesiac, resp. nejaké ročné obdobie. Na dlhšie obdobie nemá zmysel uvažovať a to z hľadiska mortality subjektov, či práve ich vágne definovaného ega. Rovnako môžeme predpokladať, že v daných časových výmenách nebol ešte formulovaný a explicitne vnímaný úrok. Z hľadiska očakávania úžitkovej hodnoty menených statkov v čase bola formulácia výšky úroku problematická. Ak jeden subjekt dnes sľúbil jablko a druhý na oplátku o mesiac sľúbil hrušku, výmena úrok (logicky i hodnotovo) obsahuje, avšak ten nie je presne formulovaný a vnímaný. Rovnako mohla byť jeho výška nevnímaná z toho hľadiska, že bol minimálny.

Významným predpokladom je však silne vnímaná podmienka naplnenia záväzku a to ak nie dohodnutým predmetom výmeny, tak niečím iným (re-negociovaným), čo je v komunite bežné (práca, iný statok uspokojujúci úžitkovú hodnotu a pod.). Komunita totižto funguje na určitých pravidlách a subjekty nenaplnujúce výmenu sú ohrozované exkomunikáciou, trestom celej komunity a pod.. Sila záväzku je nevyhnutne podmieňovaná nejakými pravidlami skupiny²⁶.

Statok peniaze môže vzniknúť: Od predpokladov k vysvetleniu princípu

V prípade výmeny v čase vysporiadanej statkom, pri ktorom subjekt S1 predpokladal uspokojenie nejakej potreby v zmysle úžitkovej hodnoty, musel nevyhnutne z času na čas (hlavne ak sa predlžoval čas výmeny) čeliť problému súvisiacemu so zmenou vnímania úžitkovej hodnoty statku, v ktorom bola výmena vysporiadaná. Zjednodušene, ak si myslel, že 10 jablák, ktoré mali vyrovnať výmenu 5 hrušiek z minulého týždňa, tak po týždni prišiel na to, že ak by vedel, požadoval by radšej 1 chleba, ktorý z akýchkoľvek dôvodov preferuje práve

²⁴ Porovnaj s Graeber, D. 2014. Debt - Updated and Expanded: The First 5,000 Years. Melville House

²⁵ Keďže popisujeme princíp, nie je nevyhnutné menovať a aplikovať predpoklad záväzku na všetky druhy potenciálnych činností nejakej prehistorickej skupiny; sociálna antropológia by pravdepodobne poukázala na ďalšie konkrétne príklady existencie spoločenských väzieb.

²⁶ Pri výklade používam modifikovanú verziu Hayek-Pavlikovej teórie kultúrnej evolúcie pravidiel, ktoré ovplyvňujú spontánny ekonomický vývoj v komunite. Pozri napr. Pavlík, J. PAVLÍK, Ján. About the Spontaneous Emergence of the Norms of Distributive Justice and Catallactic Rules. *E-Logos – Electronic Journal for Philosophy*, 1999. ISSN 1211-0442.

viac. To mohlo byť spojené so zmenou podmienok čohokoľvek v čase, napr. relatívneho prebytku ale i relatívneho nedostatku nejakého statku.

Pre vyššiu mieru vymeniteľnosti statkov je vhodná vyššia miera trvácnosti pripisovania úžitkovej hodnoty statkom, z hľadiska ich nezmenených objektívnych vlastností (nesmú napr. zhníť) ale i z hľadiska toho, že im viaceré subjekty súčasne užitočnosť pripisujú, ako aj vyššia miera ich uniformity a deliteľnosti. V súvislosti s časom je teda subjekt dostatočne motivovaný k tomu preferovať vo výmene v čase takéto statky, ako statky, ktoré nie sú deliteľné a uniformné a zároveň čelia riziku častých zmien im pripisovanej úžitkovej hodnoty v nejakom spoločenstve. Inými slovami radšej budú subjekty vo výmene v čase preferovať niečo, čo je v komunite všeobecne vyžadované, ako napr. jablká, ktoré chutia napr. len dvom členom komunity. Z toho vyplýva, že Mengerom popisovaný problém obchodovateľnosti a vymeniteľnosti statkov nie je primárne riešením *problému dvojitej zhody potrieb*, ale je skôr riešením *problému dvojitej zhody potrieb v časovom kontinuu*.

V zmysle konkrétneho (avšak stále ilustratívneho) príkladu sa mohlo jednať o to, že subjekty v komunite „A“ nahliadli nejakú formu technologickej zmeny, ktorá spôsobila, že napr. „ovos“, ktorý má aj predpokladané úžitkové vlastnosti, vedeli uchovať v dlhšom časovom kontinuu. Zároveň realizovali nejakú komunitnú činnosť, napr. v zmysle toho, že v súčasnosti Sa1 pomôže s nejakou prácou (100 hodín práce) Sa2, pričom Sa2 je mu v zmysle klanovej reciprocity zaviazaný, že o tri mesiace (po úrode) mu musí dať 10 kg ovsa; reciprocita je povedzme nejaké pravidlo daného klanu, ktoré vychádza napr. z poznania, že ovos potrebujú všetci v komunite. Zároveň komunita A zabezpečuje napr. z nejakého spoločného „fonde“ ovsa, že v prípade, že Sa2 nenaplní recipročný záväzok, Sa1 dostane, čo mu patrí s nejakým diskontom a Sa2 bude napr. exkomunikovaný a bude sa musieť starať sám o seba.

10 kg ovsa získalo automaticky výmennú hodnotu v čase 3 mesiacov (za 100 hodín práce). Po získaní ovsa ho Sa1 uskladní. Za pár mesiacov časť z neho spotrebuje napr. 5 kg. Avšak vzhľadom na to, že je ovos správne uschovaný, nestráca svoje objektívne vlastnosti, je deliteľný a uniformný, subjekt mu môže pripísať novú výmennú hodnotu. Dajme tomu, že bol ďalej použitý ako manželské veno – napr. Sa2 sa zaviazá dať 5 kg ovsa Sb3, keď sa mu Sb3 zaviazá k tomu, že do 6 mesiacov získa jeho syn, dcéru Sb3, ktorá patrí ku klanu B. Týmto spôsobom časť ovsa získava vymeniteľnú hodnotu v časovom kontinuu a ovos získava kalkulačnú jednotku voči práci v rámci klanu a aj ako časť vena pri spojení rodín klanu A a B. Ostatné subjekty v komunite tak vedia v časovom kontinuu 3 mesiacov prekalkulovať aj iné pomery ovsa napr. 10 hodín za 1 kg ovsa, či v kontexte 6 mesiacov, že 5 kg ovsa bola tretina vena pri vzájomnej dohode členov klanov A a B a pod..

Týmto spôsobom mohla vznikáť súvzťažnosť myslenia v rámci klanu, ale i medzi klanmi. Ako sa následne subjekty spájali do väčších spoločenských jednotiek (viaceré klany +n), tak myseľ subjektov²⁷ je akoby predpripravená, prostredníctvom takto vzniknutých sedimentov myslenia vzniknutých na pozadí daných činností, na „zopakovanie“ pripísania výmennej hodnoty statku „ovos“ následne na úrovni väčšej spoločenskej jednotky a aj už v iných činnostiach (ekonomických výmenách) a nielen pri činnostiach, ktoré ešte za výmenu explicitne považovať

---

²⁷ Tvrdenie je nutné vnímať v kontexte vznikajúceho jazyka, ktorým sú dané abstrakcie činnosti komunikované ďalej v čase a medzigeneračne prenášané.

nemôžeme. Subjekty tak reflektujú, že ovos je používaný aj na niečo iné, ako na výrobu chleba (*use value*); t.j. na výmenu a súvisiacu kalkuláciu ekonomickej výmeny v čase. Dospeli sme teda k vysvetleniu toho, ako je statku pripísaná všeobecná výmenná hodnota? Nie. Vo výklade musíme pokračovať ďalej a to popisom novej abstrakcie. Subjekty stáli totižto pred ďalšími výzvami.

Tým, ako je subjektom umožnená vyššia miera kalkulácie spojená s výmenou v čase, odhaľujú doposiaľ pre nich neznámy fenomén. Niečo, čo síce do výmeny v časovom kontinuu vždy intuitívne (hodnotovo) komponovali, no vzhľadom na obmedzenosť kalkulačných možností, to akoby nevideli. Objavili fenomén úroku. Novú abstraktnú vlastnosť, ktorá nie je pripisovaná statku, ale vyplýva z činnosti subjektov, t.j. samotnej výmeny v časovom kontinuu.

Trvajúce výmenné pomery statkov a ich eliminácia špecifickým statkom M, umožňuje lepšiu kalkuláciu. Nie žeby predtým neexistovala. Akákoľvek výmena vytvára totižto pre myseľ podnet abstrakcie výmenného pomeru, ktorý môže pretrvávať – napr. komunita vnímala, že S1 má vždy radšej jablká, ktoré preferuje pred hruškami. A tento poznatok v skupine ostatné subjekty využívali vo výmene s S1, ktorá súvisí nielen s predmetným statkom, ale i s inými statkami. To, čo však umožňuje výmena v čase je *trvanie a ex ante pripisovanie výmennej hodnoty* (akoby s istotou) nejakému statku; v príklade vyššie získal ovos výmennú hodnotu na 3 mesiace (oproti práci) a následne na ďalších 6 mesiacov ako veno, pričom vnímaný záväzok pôsobil a trval v mysli v kontexte predmetnej abstrakcie „*ovos je vymeniteľný*“. Vyššia miera abstrakcie a trvania výmeny, zároveň umožňuje presnejšiu formuláciu výmenných pomerov a uvedomenie si toho, že vo výmene subjekty používajú i to, čo nazývame úrok. Reflektovanie úroku zároveň pomáha subjektom ďalej spresňovať kalkulačné výmenné pomery v časovom kontinuu. Pre lepšiu predstavivosť to znamená, že subjekty vedeli explicitne rozlišovať, že ak by výmena 100 hodín práce za 10 kg ovsa o 3 mesiace, prebehla dnes, mala by iný výmenný pomer, napr. 100 hodín práce za 8 kg ovsa.

Je to teda až následná abstrakcia mysle, potom, čo subjekty vykonali v časovom kontinuu XY výmen, ktoré boli sprostredkované niekoľkými alebo jedným partikulárnym statkom, čím dokážu spontánne „objaviť“ fenomén úroku. To značí, že subjekty implicitne v kontexte časového kontinua hodnotovo pripisovali výmene i niečo, čo nazývame úrok, ale čo sa mohlo zobraziť explicitne až prostredníctvom kalkulačnej abstrakcie vo výmene statkov v čase. Keďže subjekty preferujú niečoho viac pred menej (nie nevyhnutne kvantitatívne) a rýchlejšie pred pomalšie (v subjektívne vnímanom čase), musia byť nevyhnutne preferované výmeny, ktoré na základe subjektívneho vnímania rýchlejšie zabezpečujú uspokojenie potrieb pred niečím, čo to robí pomalšie a ktoré zároveň zabezpečujú lepšie uspokojenie väčšieho počtu potrieb pred horším uspokojením menšieho počtu potrieb.

Inými slovami to znamená, že napr. S1 bude preferovať výmenu, z ktorej rýchlejšie (o mesiac) dostane za dnešnú výmenu napr. „motyky a rýľ“ z jeho pohľadu viac preferované jablká od S2, pričom S2 musí počítať so záväzkom naplniť výmenu s tým, že jeho činnosť musí *minimálne* zabezpečiť jablká pre S1. Avšak nejaký iný S3 v podobnej výmene za „motyku a rýľ“ (má rovnaké nástroje), môže preferovať jablká od S2 za dva mesiace. S2 by si vtedy vybral výmenu s S3. Ak však S3 zistí, že nejaká predchádzajúca výmena S1 s S2 tohto charakteru bola zrealizovaná za jeden mesiac, môže preferovať rovnaké, resp. vyžadovať

o niečo lepšie podmienky. Bude záležať od toho, ako veľmi S1 preferuje jablká pred S3 a s kým sa teda S2 dokáže lepšie dohodnúť.

Rozširovanie dlhových výmen v spoločenstvách spôsobovalo následne vyššiu mieru uvedomovania si úroku. Úrok a časové preferencie sa používali (a dodnes používajú) na rozhodnutie o tom, aké existujúce statky (úspory) vymeniť s niečím, čomu pripisovali subjekty hodnotu spojenú s budúcim uspokojením ich potrieb (nepriamo), pričom to niečo buď ešte len vznikalo alebo to mohlo aj existovať. Výmena v čase nemotivovala subjekty riešiť len *problém dvojitého súladu potrieb v čase*, ale i potrebu vyjadrenia samotného záväzku a jeho trvania v čase v nejakom statku M, ktorý komunita poznala a pripisovala mu aj nejakú úžitkovú hodnotu, ktorá však nebola pre komunitu absolútna. To značí, že M nemohlo byť niečo od čoho záviselo uspokojenie nejakých významných úžitkových potrieb. Tým, že v M je vyjadrovaný úrok a dlhová výmena, t.j. v čase pretrvávajúca a ex ante priradená výmenná hodnota k statku M, tak bola aplikovateľná aj na ďalšie konzekventné výmeny v čase. Tým sa zároveň umožnila kalkulácia výmeny aj iných statkov voči statku M a aj pri priamych výmenách M za iné statky. Keďže výmena v čase obsahuje i úrok, tak statok, ktorý najlepšie reflektoval fenomén úroku, resp. dlhovej výmeny, sa mohol stať zároveň kalkulačnou jednotkou – peniazmi. Statku M subjekty nepripisujú následne v čase len univerzálnu výmennú hodnotu, ale i univerzálnu úžitkovú hodnotu v zmysle možnosti kalkulácie v M v časovom kontinuu. Na zachovanie tejto úžitkovej hodnoty v čase je zároveň nutné, aby sa množstvom statku M optimálne reagovalo na sprostredkovanie činnosti výmeny na dlh. Statok peniaze – M je na svete.

Pod pojmom optimálneho množstva M tu je nutné vnímať nie nemenné množstvo. Optimálne množstvo statku M je také, ktoré zabezpečuje, že marginálny veriteľ s marginálnym dlžníkom zrealizujú poslednú možnú marginálnu výmenu v čase. Logická otázka, ktorá vyvstáva je, prečo sa nejedná o akékoľvek množstvo statku M (čo dnes tvrdia niektorí predstavitelia Rakúskej školy), resp. o rigidné množstvo M (Bitcoin). Z charakteru M, ako statku použiteľného na výmeny predsa jednoznačne vyplýva, že výmenný pomer je možné zrealizovať s akýmkoľvek množstvom M. V princípe vieme totižto vždy prerátať počet M voči nejakému počtu statkov a určiť tak ich ceny. To je pravda. *Určiť výmenné pomery (ceny) však nie je problém, pred ktorým subjekty stoja. Problém, pred ktorým stoja, je istota zachovania abstraktnej úžitkovej hodnoty M.* Zrealizovanie následnej kalkulácie v M je už jednoduchý úkon. Úžitková (kalkulačná) hodnota M musí byť zachovaná totižto v čase. A v čase môže byť zachovaná jedine vtedy ak M optimálne sprostredkuje vzťah veriteľ / dlžník vo výmene v čase. Ak je M málo, resp. dokonca rigidné množstvo (Bitcoin), marginálny dlžník s marginálnym veriteľom nezrealizujú marginálnu výmenu, ktorá je v spoločenstve žiadaná. A ak je M príliš veľa, marginálny dlžník s marginálnym veriteľom zrealizujú o jednu výmenu viac, ktorej výsledok môže spôsobiť, že nebude z nejakého dôvodu naplnená²⁸.

---

²⁸ Jednou z problematických častí teórie peňazí a hospodárskeho cyklu, je práve tento bod. Peniaze sú statok, ktorý má spoločenský charakter a ktorý nepriamo sprostredkováva uspokojovanie potrieb výmeny subjektov. Peniazmi vyjadrujeme výmenu v čase, resp. našu ekonomickú činnosť v čase, ktorá môže byť i omylná. Z toho dôvodu pri realizácii / nerealizácii výmeny v čase s dlhom, nevieme so žiadnou istotou vyhlásiť, či zrealizovaná / nezrealizovaná marginálna ekonomická výmena bude ekonomicky zmysluplná. Nevieme to samozrejme ani pri priamej výmene statkov, či výmene bez peňazí. Avšak vzhľadom na to, že peniaze (ako statok) používame a vstupujú do každej nepriamo sprostredkovanej výmeny, nesprávny výsledok, ktorý prípadne sprostredkujú, nemá vplyv len na samotný výsledok výmeny ako takej, ale i na hodnotové určenie samotného statku peniaze, ktorý je

Statok M totižto nerieši problém výmeny statkov. M sprostredkováva marginálne uspokojenie potrieb subjektov nepriamym spôsobom, t.j. sprostredkováva činnosť výmeny v čase. Pohľad na výmenu, ako výmenu statkov je technokratickým popisom toho, čo sa deje, nie hodnotovým. Marginálna výmena v časovom kontinuu znamená, že v prípade realizácie poslednej žiadanej výmeny v čase, sú nepriamo uspokojené marginálne potreby subjektov v časovom kontinuu, pričom akékoľvek žiadané následné uspokojenie potrieb subjektov už prebieha priamo = samotnou činnosťou subjektu. Ceny statkov vyjadrované v M sú až dôsledkom tohto procesu, pričom len vtedy môžeme o cenách vyhlásiť, že sú optimálne.

Z toho vyplýva, že množstvo M musí byť objavované presne tým istým spôsobom, ako je objavované optimálne množstvo iných statkov v ekonomickom spoločenstve. Proces konkurencie v tomto prípade znamená to, že na trhu sú uspokojovaný marginálny dlžník, ktorému je dobrovoľne a bez akejkoľvek intervencie ochotný požičať jeho kapitálové zdroje marginálny veriteľ. V prípade, že vtedy nie je dlžník uspokojený, neexistuje žiaden veriteľ, ktorého by ekonomická aktivita potenciálneho dlžníka zaujala a naopak.

Proces, ktorý ovplyvňuje realizáciu marginálnej výmeny v čase (nepriameho uspokojenia potrieb v čase) prostredníctvom nerigidného M, má dvojaký hodnotovo-ekonomický charakter – čas a úrok. Kratší čas spojený s naplnením dlhu a vyšší úrok (za predpokladu nejakej formy spoločenských pravidiel súvisiacich s naplnením záväzku) a naopak dlhší čas a nižší úrok spôsobuje vyššiu motiváciu k realizácii výmeny a naopak; pripomínam, že na výmenu vplyvajú aj iné faktory v podobe nejakých zaužívaných pravidiel vymáhania záväzku, ktoré majú vplyv na výšku spreadu výmeny^{29, 30}. V prípade, že časové preferencie a vnímaná výška úrokovej miery v spoločenstve spôsobujú, že nie je zrealizovaná marginálna výmena, rastú relatívne náklady v odvetviach nesúvisiacich s produkciou M na monetárne účely a relatívne klesajú v odvetviach, ktoré sú zamerané na dodatočné dodanie jednotky M na monetárne účely na trh, čo motivuje výrobcov M dodať novú jednotku na monetárne účely. A naopak samozrejme. Dodávatelia M, (dodávatelia M produkujú M ako také a nerozlišujú na čo bude použité), tak automaticky reagujú na zmeny úrokovej miery a časového hľadiska výmeny na dlh, ako aj na spread súvisiaci so spoločenskými pravidlami upravujúcimi dlhovú výmenu. Z ich hľadiska však vnímajú len zvýšený dopyt po dodaní novej jednotky M na trh.

Týmto spôsobom získava M úžitkovú (kalkulačnú) hodnotu, ktorú môžu subjekty následne uplatňovať na priame formy výmeny a tvorbu cien iných statkov, ktoré sú v M vyjadrené. Úžitková (kalkulačná) hodnota M je týmto spôsobom odvodená, od univerzálnej výmennej

---

prírodzene používaný aj pri iných výmenách iných subjektov, nielen pri tej, ktorá nakoniec sprostredkovala neefektívnu výmenu.

²⁹ Spoločenské pravidlá významným spôsobom vplyvajú na rozsah spreadu dlhovej výmeny. V prípade, že je v spoločenstve zaužívané, že kolaterál k výmene musí byť napr. nejaký člen rodiny „založený“ do otroctva veriteľovi (podľa Graebera v minulosti využívané „pravidlo“), tak posledná potenciálna realizácia jednotky výmeny v čase, je z hľadiska dlžníka ovplyvnená (hlúpo to znie, ale logicky je to tak) počtom členov rodiny. Z hľadiska veriteľa je to napr. posledná zmysluplná jednotka úspor, ktoré zaručia jeho prežitie do najbližšieho časového okamihu splatnosti dlhu. V prípade, že spoločenské pravidlá umožňujú napr. menej radikálne spôsoby vymáhania dlhu, má i uvoľnenie týchto pravidiel, vplyv na početnosť dlhových výmen v spoločenstve.

³⁰ V zmysle mojej Teórie úrokovej miery a článku Kritika regresného teorému (Pošvanc, 2017), bude nutné upraviť tvrdenia o tom, že M reaguje primárne na úrok aj o tvrdenia súvisiace s časovou preferenciou a spreadom ovplyvňovaným spoločenskými konvenciami a pravidlami. M musí reflektovať komplex fenoménov súvisiacich s dlhovou výmenou v čase.

hodnoty M. Kalkulácia ceny iného statku vyjadrenom v M v partikulárnom čase „t“ musí byť následne optimálna. Optimálna zároveň znamená to, že statok M získal svoju užitočnosť spôsobom, ktorý je v danom spoločenstve a za daných okolností možný pri dobrovoľne dohadovaných výmenách v čase. To znamená, že optimálna užitočnosť je zabezpečená i v prípade ak v spoločenstve existujú i výmeny, ktoré subjekty vnímajú ex post ako nesprávne zvolené stratégie (priama vs. nepriama) uspokojovania svojich potrieb³¹.

Potreba nerigidnej zásoby peňazí

Vzhľadom na to, že tvrdenie o potrebe nerigidnej zásoby M, je výrazne odlišným tvrdením oproti autorom tzv. rezervistickej vetvy rakúskej školy, najlepšie urobíme, ak si ukážeme rozdiel na nejakom príklade. Hoppe s Hülsmann a Block (ďalej len H. s H.B.) napr. tvrdia, že (bold pridaný):

*„In individualistic terms, an increased demand for money is the result of the purposeful actions of individuals, that is people intent upon increasing their individual cash balances. **To do so, a person must restrict his purchases and/or increase his sales.** In either case, the outcome is an immediate fall of some prices. As the result of restricting one's purchases of x, y, or z, the money price of x, y, or z will be lowered immediately (as compared with what it would have been otherwise), and likewise, by increasing one's sales of a, b, or c their prices will fall instantly. No one is concerned about the general price level or the generalized purchasing power of money. Instead, everyone is always concerned about specific prices and the purchasing power of money regarding specific items (and everyone is interested in his very own and different specific array of prices and purchasing power). **In restricting his specific purchases and/or increasing his specific sales, each actor accomplishes exactly and immediately what he wants: certain prices that he deems too high are lowered, the purchasing power of a unit of money increases, the real value of his cash balance rises, and his demand for and supply of money is immediately brought back into equilibrium (and he wishes to hold neither more nor less money than he actually does)**“³².*

H. s H.B. vysvetľujú (voči White, Selgin, pričom treba uznať, že White, Selgin nemajú rozpracovaný mikro-prístup k svojim tvrdeniam o nerigidnej monetárnej zásobe³³) kúpnu silu peňazí prostredníctvom automatického vnímania proti-zmeny kúpnej sily peňazí druhým vo výmene. Tvrdia, že v prípade, že má subjekt vyšší dopyt po peniazoch, nepotrebuje žiadne peniaze navyše, pretože ak obmedzí svoje nákupy alebo zvýši predaj svojich statkov,

---

³¹ Neoptimálny spôsob je mutatis mutandis ten spôsob, kedy sa vyskytuje vyššia miera nesprávne odhadnutých realizovaných výmen v časovom kontinuu, t.j. výmeny vnímajú subjekty ex post ako nesprávne zvolené stratégie uspokojovania ich potrieb, pričom subjekty boli pri dohadovaní výmen ovplyvňované realizovať dané výmeny za intervenčných (politických) podmienok. Tému a problém do väčšieho detailu predstavím v pripravovanej revidovanej verzii Rakúskej teórie hospodárskeho cyklu.

³² Hoppe, s Hülsmann a Block: *Against Fiduciary Media* WWW DOCUMENT <https://mises.org/library/against-fiduciary-media-0>

³³ Pozri detailne v Pošvanc, M.: *Manifest za slobodné frakčné (decentralizované) bankovníctvo*. WWW DOCUMENT <<http://viagold.sk/manifest-za-slobodne-fracne-decentralizovane-bankovnictvo>>

automaticky zmení ich ceny vyjadrené v peniazoch, čo má automaticky vplyv na vnímanú zmenu kúpnej sily peňazí, ktorú chce dosiahnuť. Nové peňažné jednotky nie sú potrebné. Tvrdenia majú H. s H.B. založené na vyššie kritizovanom objektivistickom prístupe ku kúpnej sile statku M. V prípade, že vysvetľujeme výmenu prostredníctvom objektivizovanej kúpnej sily M, skutočne nemá byť prečo viac jednotiek M.

Kým H. s H.B. vysvetľujú zmenu kúpnej sily M v kontexte zmien cien statkov vyjadrovaných v M, výklad vedený v tejto práci vysvetľuje kúpnu silu M ako sprostredkovanie činnosti výmeny v časovom kontinuu, kedy sú ceny statkov vyjadrované v M až dôsledkom tohto procesu. Jedná sa o kvalitatívne významnú a ďalekosiahlu zmenu popisu M ako sprostredkovateľa nepriameho spôsobu uspokojovania potrieb subjektov v časovom kontinuu. Pozrime sa v čom.

Ako som vysvetlil v úvode, buď H. s H.B. musia nevyhnutne v čase prisudzovať M objektivizovanú kúpnu silu, alebo svojim vysvetľovaním neposkytujú žiadne vysvetlenie kúpnej sily M. Naopak tým, že v tejto práci popisujeme výmenu v čase a kalkuláciu v čase prostredníctvom úroku, ktorý je matematickým konštruktom (funkciou), môžeme ho používať v časovom kontinuu. Je to totižto matematický konštrukt. Má identický a objektívny charakter v minulosti, dnes i zajtra. H. s H.B. musia tento charakter pripisovať priamo statku M.

Je nutné upozorniť, že sa nejedná z mojej strany o nejakú snahu o identickú výšku úroku v čase. Jedná sa o identické prisudzovanie úroku výmene v časovom kontinuu dvoma subjektmi navzájom. Ako sme si ukázali, jedná sa o identický proces kategorizácie mysle subjektu. To, že je konzekventným výmenám v čase prisudzovaná potenciálne iná výška úroku nemení nič na možnosti porovnávať dve – hodnotovo odlišné – časové obdobia. Je to spôsobené tým, že je v rôznych časových obdobiach vo výmena zakomponovaný hodnotový fenomén úroku, ktorý práve zohľadňuje aktuálne vnímaný, potenciálne zmenený, stav ekonomických podmienok. Práve tým je možné porovnávanie ekonomických aktivít v čase, ktoré majú nevyhnutne odlišné podmienky vzhľadom na vnímané hodnotové zmeny subjektmi. Obrazne povedané ide o to mať rovnakú rovnicu, v ktorej za neznáme veličiny v rôznych časoch dosadíme čísla, ktoré zodpovedajú aktuálnym podmienkam reality a na základe toho vieme porovnať dva ekonomické stavy – či sa zlepšili alebo zhoršili. Kalkulácia porovnania dvoch období je potom možná, pričom zohľadňuje aktuálne dianie v spoločenstve.

Ako sme poukázali, úrok je zároveň fenoménom výmeny. Nie je možné ho pripísať subjektu samostatne a netýka sa ani konkrétneho statku, ale komplexu možností uspokojenia potrieb dvoch subjektov v čase, t.j. portfóliu statkov. Je ho možné pripísať jedine vzájomnej aktivite – minimálne dvoch subjektov – vo výmene. Úrok je pre subjekty fenomén, ktorým rozhodujú o tom, ktorá výmena v časovom kontinuu je pre nich vhodná a ktorá nie. Úrokom posudzujeme poslednú možnú výmenu v zmysle subjektmi vzájomne vnímanej *možnosti nepriameho uspokojenia ich potrieb* navzájom v časovom kontinuu a v kontexte ich časových preferencií. Zároveň platí, že subjekt s úsporami preferuje skoršie uspokojenie potrieb za vyšší úrok, pričom dané posudzovanie realizuje v zmysle konkurenčného výberu z viacerých výmen, ktoré mu prinesú, najskoršie uspokojenie potrieb v zmysle najvyššieho výnosu a naopak pre subjekt, ktorý úspory požaduje; ich pozícia je identická. Preto by čitateľa nemalo mýliť, že úrok neuplatňujú subjekty v priamej výmene. Je vtedy nulový. A to vzhľadom na to, že výmena sa

zrealizuje s existujúcimi statkami (okamžité vnímanie uspokojenia potrieb) a zároveň v čase, ktorý oba subjekty vnímajú ako prítomnosť. Subjekt si aj v prítomnosti vždy vyberá relatívne viac pred menej. V čase je rozdiel len *nazývaný* pojmom úrok.

Teóriu marginálnej užitočnosti neaplikujeme zároveň na statok M, *ale na činnosť výmeny (nepriame uspokojenie potrieb)*, kedy statkom M len predmetný vzťah výmeny (istina, úrok, časová preferencia, podmienky výmeny) v čase vyjadrujeme³⁴. Nejedná sa pritom o nejakú formu výnimky z hľadiska teórie marginálnej užitočnosti. Subjekty naďalej uplatňujú princíp marginálnej užitočnosti v kontexte pripísania úžitkovej hodnoty statkom, ktoré z výmeny vzniknú, avšak v kontexte výmeny a výmeny v časovom kontinuu ako vyššej formy abstrakcie mysle, *uplatňujú princíp aj na činnosť výmeny ako takú, t.j. na nepriamy spôsob uspokojenia potrieb*.

Tým, že je výmena v časovom kontinuu sprostredkovaná prostredníctvom úroku, vytvára táto činnosť na úrovni subjektov novú formu potreby, na ktorú reagujú prostredníctvom používania statku M, t.j. úrok je vyjadrovaný v M. Na základe vyjadrenia úroku v statku M, tak subjekty pripisujú M jednak univerzálnu výmennú hodnotu, avšak i abstraktnú úžitkovú hodnotu súvisiacu s kalkuláciou danej výmeny. To, že je M používaný v ekonomickom spoločenstve subjektmi navzájom, znamená, že subjekty prostredníctvom neho reflektujú identickú reakciu mysle na výmenu v časovom kontinuu. M tak môže byť pripisovaná univerzálna výmenná hodnota, čím následne M nadobúda intersubjektívny úžitkový charakter, prostredníctvom ktorého je realizovaná kalkulácia výmeny v čase a zároveň výmena ako taká³⁵. Statok tak nadobúda svoj úžitkovo výmenný charakter sám o sebe, čím slúži ako univerzálny prostriedok výmeny, finálny eliminátor dlhu (účtovná jednotka dlhu) vo výmene v čase a nie je tým pádom nikoho IOU.

A ako som už avizoval na začiatku článku, odpoveď súvisiaca s tým, prečo sa nakoniec stalo peniazmi zlato, je závislá od celkového rozsahu spreadu dlhovej výmeny (úroku, časových preferencií a pravidiel dlhovej výmeny), ktorý sa prostredníctvom tohto statku stáva užším, v konkurencii s inými statkami, ktoré ľudia ako peniaze používali. Ak by to nebolo zlato (napr. kvôli tomu, že by sme ho ako ľudstvo neobjavili), tak by to bol iný statok, ktorý by v druhom rade relatívne najlepšie zužoval spread dlhovej výmeny. Vzhľadom na to, že sa jedná o reflexiu činnosti, ľudia môžu na elimináciu dlhu spojeného s výmenou v čase používať i ďalšie metódy zužovania spreadu a to napr. inštitucionalizáciu dlhových vzťahov v podobe bankovej činnosti sprostredkujúcej clearing dlhových vzťahov medzi jednotlivcami navzájom, ako aj v časovom kontinuu. Interpersonálny a časový clearing je možný vzhľadom na možnosť abstraktného používania M. M len abstraktne zaradíme na hodnotovú škálu, oceníme ním statky, ktoré sú výsledkom ekonomickej činnosti subjektov a ktorých výsledky si vzájomne dlhujú teraz, ale i v čase, a abstraktne (alebo prostredníctvom nejakého média odvodeného od M, t.j. money certificate alebo fiduciary media) tým vyrovnáme vzájomné dlhy.

---

³⁴ Jedná sa o ďalekosiahly a kľúčový poznatok, ktorý popíšeme v nasledujúcom článku zameranom na revíziu ABCT. Problém, ktorému totižto ľudia čelia, súvisí s tým, že pripisujú marginálnu užitočnosť niečomu, o výsledku čoho, nemajú žiaden poznatok, vzhľadom na to, že sa jedná o budúcnosť.

³⁵ Univerzálnosť výmeny môže potom spôsobovať dojem, že statok M (ktorýkoľvek už ľudia používajú – soľ, rei stones, dobytok, kožušiny, zlato, striebro, ...) má v kontexte ľudí určitú objektívne danú výmennú hodnotu.

To, že si ľudia vyberajú objektívne vlastnosti statku M tak, aby bol uniformný, trvácny, skladný, deliteľný, či prenosný, sú objektívne dané vlastnosti, ktoré vplyvajú na relatívne zníženie spreadu výmeny v časovom kontinuu. Vlastnosti implikujú, že statok je možné často meniť, je ho možné využívať opätovne vo výmenných vzťahoch. Stále však dôležitou vlastnosťou ostáva jeho optimálne množstvo v obehu. To vyplýva z toho, že statkom musíme reagovať na dodatočnú marginálnu výmenu, ktorá má/nemá nastať v zmysle správnej reflexie úroku.

To inými slovami znamená, že musíme za určitých spoločenských podmienok dlhovej výmeny, objaviť (!) výšku úrokovej miery a vnímanie časových preferencií, ktoré budú viesť k čo najsprávnejšiemu nepriamemu uspokojeniu subjektov v čase. A na to je potrebné niekedy pridať dodatočnú jednotku výmenného prostriedku M, ktorý zabezpečuje optimálny vzťah medzi veriteľom a dlžníkom v zmysle správnej reflexie dlhovej výmeny. Jedná sa zároveň o identický problém, ktorý subjekty riešia pri akomkoľvek inom statku, ktorý uspokojuje ich potreby³⁶.

Rozdiel medzi H. s H. B. a naším výkladom by mal byť teda zřejmý.

4. Záver

Predstavená teória intersubjektívne vnímanej hodnoty peňazí umožňuje odstrániť logické chyby, ktoré obsahoval postup založený na doterajšej argumentácii niektorých predstaviteľov Rakúskej školy. Mechanizmus hodnotenia statkov – peňažných i nepeňažných – je ľudskou bytosťou realizovaný identicky. Peniaze ako statok nemajú žiadne výnimočné postavenie z hľadiska vnímania ich hodnoty. Preukázali sme, že im subjekty pripisujú úžitkovú i výmennú hodnotu. Rovnako sme v rámci argumentácie odstránili tzv. *petito principi error* (argument v kruhu) súvisiaci s vysvetlením nadobudnutia kúpnej sily peňazí. Vzhľadom na to, sme prepojili mentálny konštrukt s popisom fyziologických procesov prebiehajúcich v mysli, sme priblížili teóriu k jej apodiktickej platnosti, v prípade, že je Hayekova teória mysle (vo svojej podstate a nie detailoch) správna.

Predstavená teória má výrazný dopad na viaceré tvrdenia časti Rakúskych ekonómov. V tejto práci sme preukázali, že množstvo statku M v spoločensve je dôležité a musí byť optimálne, nie nemenné. Teória má dopad na pohľad Rakúskej teórie na frakčný systém bankovníctva, na problém stanovovania optimálnosti cien a bude vyžadovať revíziu ABCT.

---

³⁶ Napríklad v prípade dodania nového „bagra“ na trh rozhoduje o danej výmene marginálny dodávateľ a odberateľ, ktorých uspokojenie potrieb z danej výmeny musí prevyšovať iné možnosti uspokojenia potreby, na ktorú reagujú práve prostredníctvom statku „bager“. Z toho vyplýva, že dodanie nového bagru bude podliehať hodnoteniu možnosti uspokojenia potreby, napr. vykopat' jamu, prostredníctvom iného statku (napr. práca, požičanie si bagru od niekoho, kto ho má, alebo získanie bagru na dlh a pod.) zo strany potenciálneho odberateľa. Kúpa bagru musí zároveň prevýšiť všetky ostatné možnosti. Mutatis mutandis to platí pri peniazoch a uspokojení potreby potenciálnej výmeny. To značí, že dodanie dodatočnej jednotky statku M, musí byť v danom prípade najvýhodnejším riešením pre sprostredkovanie nejakého druhu výmeny v čase. To značí, ak je spoločenská úroková miera vnímaná (podnikateľsky objavená) na úrovni X% a držiteľia existujúceho statku M tlačia výšku úroku na úroveň X+1%, pridanie novej jednotky statku M, je vyhovujúce a naopak, dodanie novej jednotky M na trh bude pozastavené, ak z akéhokoľvek dôvodu vlastníci už existujúcej jednotky M, tlačia výšku úroku na úroveň X-1%.